

MISJONSHØGSKOLEN

HVA ER SAMMENHENGEN MELLOM DET AT VI
ER FRELST AV NÅDE OG AT VI LIKEVEL
FORMANES TILGODE GJERNINGER?

MASTEROPPGAVE I TEOLOGI

ST

Systematisk teologi

av

FRODE SVENSEN BJERK

STAVANGER

MAI 2014

INNHold

KAP. 1: INNLEDNING.....	3
KAP. 2: OM DEN KRISTNE FRIHET.....	6
Tankegods som Luther bestrider.....	6
Om den kristne frihet.....	7
Det ytre mennesket.....	17
KAP. 3: OM DEN TRELLBUNDNE VILJE.....	23
KAP. 4: DER DET NYE LIVET LEVER.....	39
Formaninger.....	45
Ånden gir vekst til det nye mennesket.....	54
KAP. 5: SAMMENLIGNING OG DRØFTING.....	65
Konklusjon.....	71
BIBLIOGRAFI.....	72

KAP. 1: INNLEDNING

Hva er sammenhengen mellom det at vi er frelst av nåde og at vi likevel formaneres til gode gjerninger? Det er denne problemstillingen jeg her vil se nærmere på. Jeg har valgt den ut fra alle spørsmålene som dukket opp når jeg har lest brevene i Det nye testamentet. Jeg håper og tror at denne problemstillingen er utformet slik at den kan favne og berøre mange av de ting jeg undrer meg på. Er vi frelst av nåde, eller må vi også ha gjerninger for å bli frelst (Ef 2,8ff; Jak 2,21f)? Hvordan henger dette sammen? Vi finner svært mange formaninger til gjerninger i Det nye testamentet. Hva vil formaningene utrette?

Videre kan vi spørre: "Hva er det vi er berget fra? Hva har vi blitt berget til?" Er vi kun berget fra loven og Guds vrede og brakt inn i en relasjon med Gud? Er det dette nåden gir oss helt gratis? Så må vi selv begynne å yte en veldig egeninnsats (Fil 2,12d), som er påkrevd fra Gud, for å bli frelst på dommens dag til evig liv? Alt dette fordi nåden strakk ikke til lenger? Nå er det kun opp til hver enkelt å prøve og oppfylle formaningene med livet som innsats, med et håp om ikke å bli dømt på dommens dag? Eller kan vi tenke at nåden bærer oss helt fram til evig frelse, uten at vi må gjøre noe selv?

Mange formaninger peker på at det er mulig å miste, forgifte eller gå bort fra nåden (Heb 12,15). Videre er det formaninger som oppfordrer de som har mottatt nåden til å ta den i bruk og la den vokse.

Hva er det som ligger i nådebegrepet som tilsynelatende ser ut til å kunne endre seg i størrelse? Det kan virke som om menneskets gjerninger kan påvirke nåden.

Hvis så er tilfelle, hvor stort ansvar ligger hos mennesket for å ta vare på den? Det kan virke som om nåden inneholder en ny fødsel for mennesket (1Pet 1,23), den føder fram en ny skapning, det nye mennesket (Ef 4,24).

Hva har det nye mennesket med formaningene å gjøre? Hvorfor må vi formaneres til å leve etter Guds vilje, etter at vi har mottatt nåden? Hva er det i oss mennesker som trenger å formaneres (1Tess 2,12)?

Paulus formaner at vi skal leve i Ånden og ikke etter vårt eget begjær (Gal 5,16ff). Hvor fri er vår vilje til å velge å leve i Ånden? Når kjøttets begjær strider mot Åndens begjær, i vår egen kropp, hva må til for at vår vilje skal kunne gripe og strekke seg etter formaningene? Hvilke muligheter har viljen i mennesket, som har mottatt nåden, til å følge Guds vilje? Er nåden nok? På hvilken måte er vi da frie til å tjene Gud (1Pet 2,16)?

Er det da Den Hellige Ånds begjær som vil lede det nye mennesket til frelse (1Pet 4,1; Rom 8,13)? Hvordan kan jeg samarbeide med Den Hellige Ånd? Er frelsen et samarbeidsprosjekt mellom mennesket og Gud? Følger det naturlig at kroppens begjær vil lede mennesket til å ikke tjene Gud? Og er det å ikke tjene Gud det samme som å gjøre det onde (1Pet 2,16)?

Djevelen eller satan er en størrelse som blir framstilt som Guds fiende og en motstander for menneskene (1Joh 3,7f). På hvilken måte påvirker denne onde viljen menneskets vilje? Kan denne onde viljen være en trussel mot nåden, og det nye mennesket (1Joh 5,18)? Kan denne størrelsen tilrøve seg vår frelse?

Den som har tatt imot nåden formaneres til å strebe etter helliggjørelse (Heb 12,14). Må mennesket strebe etter å oppfylle formaningene for å bli helliggjort? Må mennesket være helliggjort for å bli frelst på dommensdag?

Men hva da med alle formaningene, og talen om at alle mennesker skal stå foran Gud på dommens dag? Vil det kunne lønne seg for meg på noen som helst måte å utføre gode gjerninger; vil min gudsrelasjon kunne bli positivt endret? Blir min status endret ovenfor Gud? Eller blir jeg endret av å utføre Guds vilje?

Formaningene fremkaller mange spørsmål hos meg. Det har de også gjort hos mange andre mennesker opp igjennom kirkehistorien. Denne spenningen mellom frelse av nåde og formaningene har vært framme i sentrale debatter i kirkehistorien. Mange forfattere har kommentert denne spenningen.

Jeg vil i denne oppgaven ta utgangspunkt i to forfattere som har omtalt denne problemstillingen i sine verk. Her har jeg da valgt Martin Luther (1483-1546) og Erling Utne (1920-2006). Disse har jeg valgt fordi jeg mener de vil kunne gi meg ny innsikt i denne problemstillingen.

Martin Luther har skrevet om mennesket som "simul justus et peccator" (samtidig rettferdig og synder). Blant Martin Luthers sine reformatoriske hovedskrifter skrifter av 1520, vil jeg velge å bruke *Om den kristne frihet*.

Videre har Luther vært i strid med Erasmus av Rotterdam om hvordan forstå menneskets vilje hos den som har mottatt nåden. Erasmus skrev om den frie viljen i sitt verk *De libero arbitrio diatribe sive collatio* (1524). Luther kommer med sitt svar i skriftet *De servo arbitrio* (1525) hvor han skrev om nettopp den trellebundne vilje. Jeg velger å bruke *Om den kristne frihet* og *Om den trellebundne vilje* som kilder til oppgaven, fordi de omhandler og berører akkurat denne problemstillingen og belyser den på en god måte.

Erling Utne var lærer ved Misjonsskolen i Stavanger 1955–67, for så res.kap. i Sarpsborg. I 1970 ble han rektor ved det praktisk-teologiske seminar, Menighetsfakultetet. Han var så biskop i Agder 1973–83.

Han var opptatt av at det kristne livet måtte komme til uttrykk, at det nye mennesket måtte få leve og vokse. Blant hans bøker har jeg valgt å ta særlig utgangspunkt i *Der det nye livet lever* (1997). Denne boken har som fokus at helliggjørelse er en nødvendig del av det kristne liv, og hvordan Den hellige ånd ønsker å virke dette.

Jeg vil bruke et kapittel på hver av skriftene, hvor deres tanker og ideer presenteres. Her vil jeg velge ut de tanker og ideer, fra de valgte kildene, jeg mener er mest relevant for problemstillingen. Etter å ha presentert de ulike forfattere, vil jeg drøfte og sammenligne forfatterne samlet i et eget kapittel. Så vil jeg avslutte masteroppgaven ved å konkludere ut fra den samlede drøftingen.

KAP. 2: OM DEN KRISTNE FRIHET

TANKEGODS SOM LUTHER BESTRIDER

Skolastikkens syn på relasjonen mellom Gud og mennesket

Skolastikken, i sen middelalder, lærte at mennesket var frelst av nåde. Men, mennesket kunne ikke hvile i dette fordi Gud skulle likevel sjekke dem før den endelige frelsen kunne nås. Gud skulle se om mennesket hadde gjort seg tilstrekkelig klar, etter det hadde mottatt nåden, til å komme inn til den endelige frelsen.

Denne tanken peker på at Gud har absolutt og ubegrenset handlingsmakt, Gud er allmaktens Gud. (Alfsvåg 2012: 66)

På 1300-tallet utviklet Thomas Aquinas en lære om relasjonen mellom Gud og mennesket. Denne læren sa at menneskets frelse avhenger i at både Gud og mennesket gjør sin del. Frelsen kunne oppnås ved at mennesket tok et fritt valg, og den var en konsekvens av Gud sitt arbeid (Alfsvåg 2012: 68). Her måtte mennesket forberede seg på sin egen frelse ved å samle seg meritter i form av gjerninger. Mennesket måtte gjøre seg verdig. Men ingen kunne bli frelst uten Guds nåde, den var hovedgrunnlaget for frelsen.

”According to Thomas, the salvific renewal of the relation between God and the Human is thus at the same time a result of divine-human cooperation and a gift of God”. (Alfsvåg 2012: 68)

På 1300-tallet kritiserte Duns Scots denne posisjonen til Thomas Aquinas.

Han mente at menneske og Gud var mer uavhengige av hverandre i spørsmålet om frelsen. Han hevdet at Gud og mennesket var tilnærmet likeverdige slik mennesker er ovenfor hverandre.

” Salvation is then seen as a reward for a successful human attempt at realizing one’s obligations”. (Alfsvåg 2012: 68)

For å unngå pelagianisme ble det framholdt at Gud hadde fri avgjørelsesmakt, uavhengig av menneskets innsats, til å dele ut evig frelse.

”Though dependent on themselves for salvation, humans can never force the hand of God”. (Alfsvåg 2012: 68)

Denne læren i senmiddelalderen gikk under navnet Skolastikkens *via moderna*. Her ble det vektlagt både menneskets frihet og Guds frihet, samtidig med et fokus på Gud som allmaktens Gud. (Alfsvåg 2012: 68).

Martin Luther tok sterk avstand fra skolastikkens *via moderna*, og dens tanke om at mennesket skulle samarbeide med Gud for å bli rettferdiggjort ovenfor Gud. Dette resulterte i at han skrev mange skrifter med brodd mot nettopp dette, deriblant skriftene: *Om den kristne frihet* og *Den trellbundne vilje*.

OM DEN KRISTNE FRIHET

I *Om den kristne frihet (Tractatus de libertate christiana)* setter Luther fokus på dualiteten mellom kjøttet og Ånden i mennesket. Han omtaler det indre og det ytre menneskets strid. Luther ser videre på troens grunnlag og gjerningenes plass i den kristnes liv. I starten på dette skriftet setter Luther opp to teser om et kristent menneske, som han så utdyper og forklarer igjennom skriftet. Tesene lyder:

”Et kristent menneske er en helt og holdet fri herre over alle ting og ikke underlagt noen.

Et kristent menneske er en tvers igjennom pliktskyldig trell under alle ting og underlagt enhver”. (Luther 1979: 203)

Disse to tesene forteller hva frelsen innebærer for en kristen, her og nå, i denne verden. Dette er utgangsposisjonene som menneskets frelse inneholder og som tilfaller et frelst menneske. Den første tesen viser at alle kristne blir likestilte, ingen er herre over noen andre. Her trenger ikke den kristne å måtte gjøre noen gode gjerninger. I den andre tesen er den kristne pliktig til å utføre gode gjerninger mot alle. Her blir alle kristne satt under sin neste. Så det å være frelst medfører å måtte utføre gode gjerninger under plikt. Å være en pliktskyldig trell for sin neste, passer

svært godt sammen med de mange formaninger i Bibelen som formaner oss til å gjøre gode gjerninger mot vår neste.

Luther fortsetter videre, i *Om den kristne frihet*, med å vise til at de to tesene kan se ut til å stå i strid med hverandre. For å belyse noe av hvordan tesene kan stå sammen peker han på: Rom 13,8: "Ingen skal være noen skyldig, annet enn det å elske hverandre."; At Jesus ble født av en kvinne inn under loven, mens han samtidig var fri. Jesus var trell og fri på samme tid, i Guds skikkelse og tjeners skikkelse (Fil 26,f); Det Pauls sier i 1. Kor 9,19: "Skjønt jeg er en fri mann, har jeg gjort meg til alles tjener."

Det som da gjør det mulig for et menneske å kunne stå i en slik spenning er at mennesket består av en dobbel natur. Et legemlig ytre menneske og et åndelig indre menneske (2 Kor 4,16).

Når et menneske tar imot frelsen, blir dette mennesket nytt. En kristen har da fått et nytt åndelig indre menneske (Alfsvåg 2008). Det nye mennesket har mottatt Den Hellige Ånd i sitt innerste, i sitt hjerte. Det lever nå i en relasjon med Gud, på samme måte som Adam og Eva gjorde før fallet. Ved første øyekast virker dette veldig fredfullt og godt for mennesket, men det har i realiteten kommet inn en ny vilje i det gamle mennesket. Det som gjør at mennesket er blitt nytt er at det indre mennesket er blitt nytt, mens det ytre er fortsatt det gamle av kjøtt og blod. Det indre mennesket vil nå gjøre det som er Guds vilje, mens det ytre mennesket vil fremdeles gjøre det som behager kjøttet. Luther sier følgende: "For det er jo nettopp disse to menneskene i det ene og samme menneske som ligger i strid med hverandre, i og med at det menneskekroppen begjærer, står Ånden imot, og det Ånden vil, går imot menneskekroppen, jfr. Gal 5,17". (Luther 1979: 204)

Det nye mennesket er da blitt et splittet menneske siden det strides. Det indre og ytre mennesket ligger i en viljes strid med hverandre, ånden mot kjøttet. Mennesket som har mottatt frelsen vil da tjene Gud i det indre menneske etter Den Hellige Ånd og dermed måtte kjempe mot kjøttets vilje. Det nye mennesket vil da være splittet, i strid mellom kjøttets vilje og Åndes vilje. Denne dualiteten i et menneske, som har mottatt Den Hellige Ånd, vil vedvare hele det jordiske liv.(Alfsvåg 2008)

Medvirker mennesket på noen som helst måte i forkant av fornyelsen? Og hva er det som gjør at det indre mennesket kan bli fornyet?

Luther hevder at "det er ganske klart at ingen ytre ting, hva det enn måtte kalles, har noen som helst innvirkning når det gjelder å frembringe kristen rettferdighet eller frihet, og tilsvarende heller ikke når det gjelder urettferdighet eller trelldom". (Luther 1979: 204)

Selv om mennesker besøker hellige steder, ber, jobber i en kirke, eller faster kan ikke dette medbringe noe forandring i sjelen, det kan ikke fornye det indre mennesket. Luther utdyper videre at "ingen av disse tingene når inn til sjelen, verken til dens frihet eller dens trelldom". (Luther 1979: 204)

Mennesket kan ikke jobbe seg til frelsen via noen form for ytre gode gjerninger. Når det ikke er noe i det ytre et menneske kan gjøre for å bli frelst, da må jo frelsen bli gitt. Derfor blir frelsen gitt av Gud, i nåde, uten krav om ytre gjerninger. Luther sier: "...All den gjerning som gjøres kan med kroppen og i kroppen. Det trengs noe ganske annet for å gjøre sjelen rettferdig og fri". (Luther 1979: 205)

Luther utdyper at alt man kan få til igjennom åndelige øvelser og studier gagnar ikke til noe når det gjelder kristenlivet, kristen rettferdighet og frihet. Det som gagnar er Guds Ord som sier at "Jeg er oppstandelsen og livet, den som tror på meg, skal ikke i evighet dø (Joh. 11,25)".

Sjelen kan unnvære alle ting bortsett fra Guds ord, og uten det finner den overhodet ikke hjelp i noen ting. Men har den Ordet, da er den rik og mangler ingen ting, etter som Ordet er kilde til liv, sannhet, lys, fred, rettferd, frelse, glede, frihet, visdom, kraft, nåde, ære og ethvert uvurderlig gode. (Luther 1979: 205)

Her kommer det fram at nåden blir formidlet til mennesket igjennom Ordet.

Luther skriver at når sjelen eller det indre mennesket har Ordet kan det ikke mangle noe, siden ordet er en kilde til nåde, frelse, frihet, liv, glede og ethvert uvurderlig gode. Han sier også at "å forkynne Kristus vil nemlig si å gi sjelen føde og gjøre den rettferdig, fri og frelst, -- dersom den da tror forkynnelsen". (Luther 1979: 205)

Hvordan skal vi forstå dette? Er det slik at et menneske som ikke tror kan forkynne Kristus uten at det gir sjelen føde og gjør den rettferdig, fri og frelst. Mens et menneske som tror vil få føde og bli rettferdig, fri og frelst? Her kan det tolkes som om det indre mennesket, etter at det har mottatt rettferdighet, frihet og frelse i tro, trenger å mates med rettferdighet, frihet og frelse, ved sin forkynnergjerning.

Guds vrede er at folk må hungre etter å høre Guds Ord (Amos 8, 11), og Guds nåde er at han sender ut sitt ord, hevder Luther. Er det kun mennesker som ikke har mottatt Ordet, som kan hungre etter å høre Ordet? Eller er det slik at det er mennesker som har mottatt Ordet som kan hungre?

Luther hevder at det kun er troen som kan gripe og fastholde Guds ord og løfter som sanne. Det er gjennom troen at mennesket mottar nåden som setter det i sin nye posisjon ovenfor Gud. Guds nåde er det som formidler frelsen til mennesket uten krav om ytre gjerninger. Mennesket er nå blitt nytt, det har fått et nytt åndelig indre menneske som ønsker å gjøre Guds vilje. Det ytre menneske av kjøtt og blod har nå kommet i en viljes strid med det nye indre menneske.

Luther viser så til bibeltekster som peker på tro:

For troen er den eneste gagnlige og virksomme bruken av Guds ord, jfr. Rom 10,9: 'Hvis du bekjenner med din munn at Jesus er Herre, og tror i ditt hjerte at Gud har oppreist ham fra de døde, skal du bli frelst.' Og nok en gang (Rom 10,4): 'Kristus er lovens slutt og bringer rettferdighet til hver den som tror.' Og i Rom 1,17: 'Den rettferdige skal leve av sin tro.' (Luther 1979: 206)

Ut i fra disse bibeltekstene ser vi at det er troen på Jesus og Hans gjerning som gir frelse og rettferdighet og samtidig et livsgrunnlag til å kunne leve av.

Regner Luther det som en gjerning, det å bekjenne noe med sin munn?

Må vi gjøre gode gjerninger for å gi det indre mennesket næring? Er det derfor vi formaner til å gjøre gode gjerninger? Må vi gjøre gode gjerninger slik at frelsen får næring? Har vi ikke fått alt vi trenger av nåde til frelsen? Trenger frelsen føde?

Luther fortsetter: "En kan heller ikke ta imot Guds ord og ære det med gjerninger av noe slag, men bare med troen. Derfor er det klart at liksom sjelen bare i Ordet har det som trengs til liv og rettferdighet, slik blir den rettferdig ved troen alene og ikke ved gjerninger". (Luther 1979: 206)

Her kommer det tydelig fram at det indre mennesket blir bare rettferdig ved troen alene. Mennesket kan da ikke gjøre noen gjerning for å gripe denne rettferdigheten som troen griper. Hva skjer hvis mennesket prøver å gripe rettferdigheten ved gjerninger? Luther skriver at: "denne troen kan ikke eksistere sammen med gjerninger, -- det vil si: Dersom du tiltror deg at du samtidig skal bli rettferdig på grunnlag av det du gjør, hva det enn måtte være. Det ville være som å halte til begge sider,....". (Luther 1979: 206)

Her berører Luther motivet bak en handling som utføres, og viser at motivet har en sentral betydning.

Tankegangen om at det er ved troen alene at Guds ord kan fastholdes gjenspeiler og belyser at vi er frelst av nåde. Siden denne tro, som kan holde på Guds nåde, ikke kan ha innblanding fra gjerninger. Da vil dette medføre at et menneske som utfører gode gjerninger ut fra et motiv om å tilegne seg frelsen ved dem, hindre at troen kan gripe om frelsen fordi gjerningene og troen ikke kan arbeide sammen om å bære nåden fra Gud. Gode gjerninger kan ikke bære Guds rettferdighet, det kan kun troen.

Luther fortsetter videre med at når det er bare troen på Jesus sin rettferdiggjørende gjerning for oss:

Som kan utøve sin makt i det indre mennesket, slik Rom 10, 10 sier: 'Med hjertet tror vi så vi blir rettferdig for Gud' -- og da er det bare troen selv som gjør oss rettferdig, så er det klart at det er overhodet ingen ytre gjerning eller handling som kan gjøre det indre mennesket rettferdig, fritt og frelst. Hvilke gjerninger det enn dreier seg om, så er det ingen som når inn til det indre mennesket. (Luther 1979: 206)

Det at mennesket ikke kan frelse seg selv ved noen egne gjerninger forutsetter at det må være Gud alene som står for menneskets frelse. Dermed må frelsen bli gitt i nåde til mennesket fra Gud, ufortjent, fordi ingen gjerninger kan gjøre krav på frelsen. Da er det kun troen som blir stående som den eneste mulige forutsetning for menneskets frelse, siden den har tillit til at frelsen kun kan bli gitt i nåde av Gud. Når troen alene får gripe om og motta rettferdigheten, uten innblanding av tiltro til egen gjerning, bare på grunnlag av Jesus sin frelsende gjerning for mennesket, da blir mennesket frelst av nåde.

Luther viser at når du har forstått at det ikke går an å ta imot rettferdigheten med noe annet enn troen, da kan du: ”..ved denne troen bli et annet menneske, idet alle dine synder er tilgitt og du selv er blitt rettferdig på grunnlag av en fremmed fortjeneste, nemlig den som Kristus er alene om”. (Luther 1979: 206)

Da vil dette kunne medføre at når Luther viser til at mennesket har mottatt Guds rettferdighet, vil dette kunne forstås slik at Luther dermed hevder at frelsen innbefatter at mennesket blir et annet menneske. Dette siden troen alene er nok til å gjør oss rettferdige, frie og frelst. Luther har sagt at ved denne troen blir mennesket et annet menneske. Når troen og Ordet er på plass i et menneske er det blitt nytt.

Luther retter nå sitt fokus på at den rette tro er et skatteskammer: ”Det rommer hele frelsen og bevarer fra alt ondt”. (Luther 1979: 207) Luther holder således fram: ”Derfor bør enhver kristen se til å legge vekk tanken på gjerningene for så utelukkende å styrke troen mer og mer”. (Luther 1979: 206)

Nå virker det som om Luther snakker om helliggjørelse, siden et menneske med den rette tro, kan få denne troen til å vokse i styrke, ved å legge vekk tanker om gjerninger. Hvis det er helliggjørelse Luther her snakker om, hvordan kan dette passe sammen med ingen gjerninger? I hvilken sammenheng står helliggjørelse med Luthers tanke om ved tro alene? Har ikke det å gjøre gode gjerninger noe innvirkning på at troen styrkes? Hvilken betydning har det for et menneskes helliggjørelse at det er seg bevisst at det er frelst av nåde?

Luther viser at Skriften er delt i to deler: påbud og løfter:

Påbudene lærer oss ganske visst hva som er godt, men det gode skjer ikke straks det er lært. Påbudene holder nok fram for oss det vi plikter å gjøre, men de gir oss ikke kraften til å utføre handlingen. De er satt der for å vise mennesket hvordan det faktisk er. (Luther 1979:207)

Luther hevder at når mennesket har sett hvor fordervet og sjanseløst det er til å kunne oppnå rettferdighet og frelse igjennom loven, siden ingen kan la være å ha rom inni seg med plass for begjær, vil mennesket bli tilintetgjort i sine egne øyne når det begynner å frykte for hvordan det skal klare det umulige selv. Da er den eneste muligheten for mennesket, ifølge Luther, å tro på løftene i Bibelen. "Hvis du vil oppfylle loven og ikke begjære, slik loven krever, så tro på Kristus! I ham har du løfte om nåde, rettferd, fred, frihet og alle ting. Ja, tror du, skal det være ditt, tror du ikke, vil du bli foruten". (Luther 1979: 208)

Hvis vi da ikke er oss bevisst på at vi er frelst av nåde, har vi ingen ting. Da mangler vi den rette tro som griper om Jesu frelsende gjerning. Vi er da ikke fri fra loven og vil streve med å gjøre gjerninger i håp om å få frelsen ved dem. Her har Luther listet opp nåden først, for det virker som om den forutsetter at da følger alle andre ting med. Tror vi på Jesus har vi løfte om nåden og alle ting. Luther sier videre: "Slik gir Guds løfter som gave det budene krever og fullfører det loven pålegger oss, for at alt skal komme fra Gud alene, både budene og oppfyllelsen av dem". (Luther 1979: 208)

Hvilken plass har kravene fra loven hos et troende menneske nå? Vil det å gjøre gode gjerninger ha noe å si for mennesket etter at det er kommet til tro på Jesus? Hvilken relasjon er det mellom loven og formaningene? Har formaningene også blitt oppfylt gjennom troen på Jesus?

Luther sa at mennesket ikke hadde fått kraften til å oppfylle påbudene, slik at mennesket skulle bli avslørt i sin utilstrekkelighet. Har da mennesket, som tror på løftene og har dermed mottatt nåden, fått kraften til å oppfylle formaningene og gjøre gode gjerninger?

Det kan tenkes at mennesket har fått kraften til å oppfylle formaningene til gode gjerninger, fordi Luther ser Guds løfter som fulle av all tenkelig godhet. Ved en stø tro kan sjelen eller det indre mennesket henge fast i løftene med hjertet. Når sjelen henger seg fast, ifølge Luther, skjer det at sjelen: "...i så høy grad blir ett med dem, ja, helt og holdent oppslukt av dem, at sjelen ikke bare får del i, men mettes og beruses av all den kraften som ligger i ordene". (Luther 1979: 208)

For at mennesket skal kunne mettes med kraft må det ha blitt et nytt menneske, fordi det trenger tro for å ta imot Guds ord som inneholder kraften. Når så det indre mennesket blir mett med kraft, kan det da tenkes at det skal brukes til å utføre gode gjerninger mot sin neste? Hvordan vil det så være mulig for det åndelige indre mennesket å vise nestekjærlighet gjennom gode gjerninger?

Luther fortsetter med å vise til at troen er suveren i forhold til gjerninger:

"Hverken noen god gjerning for seg eller alle gode gjerninger til sammen kan måle seg med den. For ingen gjerning henger seg fast ved Guds ord, og den kan ikke ha tilhold i sjelen. Der er det bare troen og Ordet som rår grunnen". (Luther 1979: 208)

Her virker det til å peke tydelig mot at det å utføre formaningene ikke vil ha noe effekt på det indre mennesket. Det å gjøre gode gjerninger kan ikke forbedre eller lagres i det indre mennesket som Guds ord har tatt bolig i. Hva da med det ytre mennesket, kan gode gjerninger forbedre det? Og kan de lagres i det ytre mennesket? Hva er det som råder grunnen i det ytre mennesket?

Luther skriver videre: "Det er dette som er den kristne frihet, vår tro, den som ikke får oss til å gå ledige eller leve et slett liv, men som gjør at vi verken trenger lov eller gjerninger for å oppnå rettferdighet og frelse". (Luther 1979: 209)

Her blir det vektlagt både en frihet, men også en utdypelse av hva den rette tro er; at det skal arbeides og ikke leves et slett liv, selv om rettferdigheten og frelsen ikke beror på dette. Her har det indre mennesket kristen frihet siden det kan bære Guds løftesord med troen. Det indre mennesket er frelst, og det ytre mennesket skal ikke gå ledig eller leve et slett liv. Her virker det som om det pekes på at det er det ytre

mennesket som trenger å gjøre gode gjerninger og som da formaningene skal gjelde for.

Luther fortsetter videre med å vise til at troen også har som funksjon at den ærer det den tror på. Da med den høyeste og mest ærbødige av alle tanker, den holder Jesus for sanntru og rettferdig. Det motsatte ville være en alvorlig krenkelse.

Når den høyeste tanke blir holdt fram av troens funksjon, vil det indre mennesket kunne henge fast ved Guds løfter, da er dette den høyeste gudstjeneste. Luther sier følgende om den høyeste gudstjeneste at den er: "Å tilskrive ham sannhet, rettferdighet og alt det som bør tillegges den man tror på. Her byr sjelen seg villig fram for Guds vilje i alle ting. Her holder den hans navn hellig og lar det gå med seg slik Gud måtte finne for godt". (Luther 1979: 209)

I denne høyeste gudstjenesten som det indre mennesket står i, ved troen, byr det seg villig fram for Guds vilje i alle ting. Da ønsker det indre menneske å oppfylle formaningene om å gjøre gode gjerninger. Hvilken vilje har det ytre mennesket til å fastholde at det er frelst av nåde og samtidig oppfylle Guds vilje? Når vi nå hører dette om det indre mennesket:

Er ikke en slik sjel ved denne sin tro absolutt lydige mot Gud i alle ting?
Hvilket bud blir vel tilbake, som en slik lydighet ikke har oppfylt til overmål?
Hvilken oppfyllelse er mer fullkommen enn lydighet over hele linjen? Men dette er en lydighet som ikke gjerningene går god for, bare troen alene.
(Luther 1979: 209)

Det er det ytre mennesket som kan gjøre gjerninger, og som på en sådan måte ikke har mulighet til å gå god for samme lydighet som troen i det indre mennesket kan utvise. Det er troen som har sin avgjørende betydning i det indre mennesket for at frelsen er gjeldende for det indre menneske. Luther utbroderer dette nærmere:

Med rette har Gud derfor lagt alle ting ikke inn under sinne eller sanselyst, men under vantroen, for at ikke den som innbiller seg å oppfylle loven med pene og pyntelige lovgjerninger (som jo er sosiale og menneskelige dyder),

skal ta for gitt at de vil bli frelst. De er nemlig innbefattet i den synd som vantroen representerer, og må søke barmhjertighet eller domfelles på rettens vei. (Luther 1979: 210)

Her viser Luther at alle gjerninger som gjøres kan, aldri kan bli til tro. Dette fordi gjerningene aldri kan bevege seg fra vantro til tro, etter Guds bestemmelse.

Videre i *Om den kristne frihet* går Luther nærmere inn på hvordan det indre mennesket knyttes til Kristus, i frelsen, som hans brud. Noe som medfører at alt som er Jesus sitt kan det indre mennesket regne for sitt, og motsatt. "Kristus er full av nåde, liv og frelse. Sjelen er full av synd, død og fordømmelse. Men straks troen trer imellom, da faller synd, død og helvete på Kristus, mens nåde, liv og frelse blir sjelen til del". (Luther 1979: 210)

Før Luther går over til å snakke om det ytre mennesket slår han fast: "Og skulle han være så dum at han kunne mene å bli rettferdig, fri, frelst og kristen ved noen som helst god gjerning, da ville han med det samme gi troen på båten med alle dens goder". (Luther 1979: 214)

Nå vil jeg kort oppsummere hva vi har sett på så langt, før vi går videre og retter mer fokus på det ytre mennesket og betydningen av å gjøre gode gjerninger.

Det er gjennom troen at mennesket mottar nåden som setter mennesket i sin nye posisjon ovenfor Gud. Det er kun troen som kan gripe og fastholde Guds ord og løfter som sanne. Tror det på Jesus har det løfte om nåden og alle ting. Luther har sagt at ved troen blir mennesket et annet menneske, det er det indre mennesket som blir rettferdig ved troen alene. Det er kun troen, i det indre mennesket, som har sin avgjørende betydning for at frelsen er gjeldende for det indre mennesket. Dette vil medføre at et menneske som utfører gode gjerninger ut fra et motiv om å tilegne seg frelsen ved dem, hindrer at troen kan gripe om frelsen fordi gjerningene og troen ikke kan arbeide sammen om å bære nåden fra Gud. Dermed er det ingen gjerninger som kan gripe om Guds ord og løfter. Det er da kun troen som kan vise Gud den rette ære.

Frelsen gjør at alle kristne blir likestilte. Ingen er herre over noen andre. Her trenger ikke den kristne å måtte gjøre noen gode gjerninger. Men frelsen setter også den kristne som trell ovenfor alle og dermed i plikt til å utføre gode gjerninger mot nesten. Da ønsker det indre mennesket å oppfylle formaningene om å gjøre gode gjerninger. Det nye mennesket, som har mottatt frelsen, vil da tjene Gud i det indre mennesket etter Den Hellige Ånd, og dermed måtte kjempe mot kjøttets vilje for å få utført de gode gjerningene det er pliktskyldig i. Dette medfører vansker, fordi disse to menneskene, i et menneske, ligger i strid med hverandre slik at menneskekroppens vilje og begjær motarbeider Åndens vilje i det indre mennesket.

DET YTRE MENNESKET

Luther viser at i denne delen av *Om den kristne frihet* skal det gis svar til dem som spør: "Dersom troen bevirker alt og den alene er tilstrekkelig til frelse, hvorfor er det da påbudt oss å gjøre gode gjerninger? La oss da heller ta det med ro og ikke gjøre noen verdens ting, vel nøydt med troen!". (Luther 1979: 216-17)

Luther avviser at dette er den rette holdningen til det å gjøre gode gjerninger, og begrunner det med at mennesket er ikke blitt fullt ut indre og åndelige enda. Gjerningene trengs her på jorden, men ikke inn i fullendelsen og det kommende liv. Her på jorden vil mennesket kun gjøre små fremskritt og en spe start i forhold til det kommende liv, ifølge Luther.

Hva betyr det å gjøre små fremskritt eller det å vokse? Hvordan gjøres dette og hva oppnås? Betyr det å vokse i tro? Og er det da det indre mennesket som vokser? Kan det ytre mennesket vokse? Slik vi har sett over, er det bare det indre mennesket som kan bære troen. Kan det ytre mennesket vokse på noen måte i det hele tatt? Luther viser til at det ytre mennesket skal trelle: "At den kristne er en trell under alle ting og underlagt enhver". (Luther 1979: 217)

For det ytre mennesket virker det som om det er nok å gjøre, og at det har ingen under seg som det kan bestemme over. Da er det indre mennesket, som har troen, stilt over det ytre mennesket siden det er en fri herre ikke underlagt noen. Det er også det indre

mennesket som kan tro på Guds løfter og la seg mette av kraften fra dem. Det ytre mennesket har bare gjerningene å vise til, og kan dermed ikke høste kraften fra Guds ord. Når frelsen bare kan bli båret av det åndelige indre mennesket vil det stå i en posisjon ovenfor det ytre menneske, som ikke kan bære frelsen. Da vil det ytre mennesket være underlagt det indre menneske. Luther skriver om det kristne mennesket: "For så vidt han er fri, gjør han ingen ting, for så vidt han er trell, gjør han alt". (Luther 1979: 217)

Her kommer det indre mennesket sin posisjon fram som fri, mens det ytre mennesket sin posisjon som trell. Hvordan forholder så det indre mennesket seg til det ytre mennesket og motsatt? Luther utdyper dette litt nærmere:

Selv om mennesket (som sagt) i det indre, med tanke på ånden, blir rikelig og tilstrekkelig rettferdig ved troen og har det man skal ha – bortsett fra at selve denne troen og rikdommen må vokse fra dag til dag, lik inn i det fremtidige liv – så blir man likevel i dette dødelige liv på jorden, der det er nødvendig å styre sin egen kropp og ha samkvem med folk. (Luther 1979: 217)

Her peker Luther på at det ytre mennesket må bli styrt, kroppen trengs å styres samtidig som den trenger å omgås andre mennesker. Er det da det indre mennesket som skal styre det ytre mennesket, siden det indre mennesket står i en posisjon over det ytre mennesket? Da vil det være slik at det indre mennesket er ansvarlig for at det blir gjort gode gjerninger. Det må prøve å styre det ytre mennesket etter formaningene.

Luther har vist oss hvordan det indre mennesket har alt det trenger for å bli frelst ved troen alene. Men det virker ikke som dette er godt nok, siden han trekker fram at troen og rikdommen, av det som trengs, må vokse daglig. Det ser også ut til at det indre mennesket skal kunne vokse i rettferdighet. Luther sier at det indre mennesket har mottatt rikelig og tilstrekkelig av rettferdighet, og det virker som om rettferdighet er et begrep som kan økes eller reduseres i det indre mennesket. Når det ifølge Luther kun er troen i det indre mennesket som kan gripe og holde frelsen, og som gir det indre mennesket rettferdighet, hva vil da skje med det ytre mennesket hvis troen vokser i det indre mennesket? Vil det bli gjort et større omfang av gode gjerninger?

Luther hevder at det ytre mennesket skal trenes opp i lydighet mot det indre mennesket, slik at det ikke legger hindringer for eller motarbeider viljen til det indre mennesket. Det å være motstridig er nemlig det som faller naturlig for kroppen, derfor må den tøyles. Luther skriver at dette kan skje igjennom faste, våkenetter, arbeid og annen høvelig tukt: ”..Så den kan bli lydige mot og likeformet med det indre mennesket og troen”. (Luther 1979: 217)

Luther viser her at det indre mennesket skal være en mal for det ytre mennesket. Det skal da være en del av jobben for det indre mennesket å styre det ytre mennesket, slik at det blir trent opp i lydighet. Kan det da tenkes at ettersom lydigheten økes vil dette igjen resultere i at formaningene blir oftere fulgt opp?

Luther viser videre til det indre menneskets særstilling:

Det indre mennesket er nemlig likeformet med Gud og skapt til Guds bilde ved troen, det både gleder og fryder seg over Kristus. I ham har det jo fått skutt sammen så store goder og har derfor bare dette ene å gjøre: å tjene Gud med glede og takk i fri kjærlighet. (Luther 1979: 217)

Her kommer den nære relasjonen mellom Gud og det indre mennesket fram, som troen på Guds nåde oppretter i det indre mennesket. Det ser da ut til, i følge Luther, at det indre mennesket har bare et handlingsvalg, som er å tjene Gud i fri kjærlighet. Hvordan kan det å ha bare et handlingsvalg kalles å tjene i fri kjærlighet når det ikke er noen andre alternativer å velge? Er det da kun Gud som råder over det indre mennesket slik at det undertrykkes og tvinges inn til bare å kunne ville det som er Guds vilje? Eller er det slik å forstå at det indre mennesket lar seg styre igjennom troen?

Luther viser til en motsatt vilje i det ytre mennesket som kjemper mot viljen i det indre nye mennesket:

Men se: Mens det indre mennesket driver på med dette, støter det i sitt eget kjøtt og blod på en motsatt vilje, en som gjør sitt beste for å tjene verden å

søke sitt eget. Dette er noe som troens ånd hverken har makt eller mulighet til å tåle, og den går med friskt mot løs på den motstridende viljen for å underkue og tøyne den, som Paulus sier i Rom 7, 22f: 'Mitt indre menneske sier med glede ja til Guds lov, men jeg merker en annen lov i mine lemmer. Den kjemper mot loven i mitt sinn og tar meg til fange under syndens lov' (Luther 1979: 217)

Hvis det ytre mennesket gjør gode gjerninger uten at det blir styrt av et troende indre menneske, utfører det ikke Guds vilje, fordi det da er bare det ytre mennesket som søker sitt eget og vil tjene verden. Og disse gode gjerningene faller da under syndens lov og er ikke gjort for søke det som gleder Gud, men det som gagnar en selv.

Troen tåler ikke at gjerningene skal hevde at det er de som gjør rettferdig, for det er bare troen som er rettferdig ovenfor Gud. Gjerningene skal bare brukes til å temme kroppen. Luther hevder: "De får bare skje med tanken på at kroppen skal drives til lydighet og renses for sine onde lyster, så man ikke retter blikket mot noe annet enn det å rense vekk lystene". (Luther 1979: 218)

Viser Luther her til at det å utføre formaninger i NT uten at det indre mennesket tror, ikke renser vekk onde lyster eller gjør det ytre mennesket lydige?

Luther viser mer av hva det indre mennesket ønsker for det ytre mennesket:

"For når sjelen ved troen er blitt renses og brakt til å elske Gud, vil den at alt – og spesielt dens egen kropp – skal renses på samme måte, slik at alle ting sammen med sjelen skal elske og love Gud". (Luther 1979: 218)

Kan det ytre mennesket få kjærlighet til Gud slik at det elsker og lover Gud? Kan dette oppstå fordi det ytre mennesket ønsker det, eller at det blir slik som et resultat av tukt til lydighet? Hva skjer med den motsatte viljen i det ytre mennesket ettersom lydigheten skulle vokse?

Luther holder fram at mennesket skal slå ned kroppens overmote og begjær, ved å tilpasse sin tukt, igjennom bønn, faste og arbeid. Mennesket skal av hensyn til

kroppen ikke gå ledig og drive dank. Nei, det skal tvinges til mange gode gjerninger for kroppens skyld. Kroppen skal tvinges inn under lydlig tjeneste.

Luther hevder at: "Gjerningene skal mennesket utføre av uegennyttig kjærlighet, uten å ha noe annet for øyet enn det som er til glede for Gud, han som det gjerne – full av tjenesteiver – vil rette seg etter i alle ting". (Luther 1979: 218)

Luther viser her den holdningen i mennesket som skal råde ovenfor det å gjøre gode gjerninger. Denne holdningen kan bare være i det troende åndelige indre mennesket som er blitt nytt i sin relasjon til Gud ved Den Hellige Ånd boende i seg. Hadde ikke frelsen blitt gitt av nåde ville det ha vært umulig å ha en uegennyttig holdning til det å gjøre gode gjerninger, fordi da måtte man gjøre seg fortjent frelsen. Luther sier: "Men å ville bli rettfærdig og frelst ved gjerninger, uten tro, det er toppen av uforstand og uvitenhet om kristen tro". (Luther 1979: 218)

Nå har vi sett på at det ytre mennesket har bare gjerningene å vise til, og kan dermed ikke høste kraften fra Guds ord. Dette medfører at det indre mennesket blir stående ansvarlig for at det ytre mennesket skal la seg lede til å gjøre gode gjerninger slik formaningene oppfordrer til.

Det indre mennesket, som har troen og er stilt over det ytre mennesket som en fri herre ikke underlagt noen, er helt avhengig av det ytre mennesket når det gjelder å få gjort gode gjerninger. Dette medfører vansker, fordi disse to menneskene, i et menneske, ligger i strid med hverandre slik at menneskekroppens begjær motarbeider Åndens vilje i det indre mennesket. Å være motstridig er nemlig det som faller naturlig for kroppen, derfor må den tøyles. Det ytre mennesket må bli styrt, kroppen trengs å styres og samtidig omgås andre mennesker. Det indre mennesket skal da være en mal for det ytre mennesket. Det ytre mennesket skal trenes opp i lydighet mot det indre mennesket, slik at det ikke legger hindringer eller motarbeider vilje til det indre mennesket. Fordi det indre mennesket har bare et handlingsvalg, som er å tjene Gud i fri kjærlighet.

Det er det ytre mennesket som kan gjøre gjerninger, og som da på en sådan måte ikke har mulighet til å gå god for samme lydighet som troen i det indre mennesket kan

utvise. Dermed skal mennesket slå ned kroppens overmot og begjær, ved å tilpasse sin tukt, igjennom bønn og faste og arbeid. Mennesket skal av hensyn til kroppen ikke gå ledig eller drive dank. Nei, det skal tvinges til mange gode gjerninger for kroppens skyld. Kroppen skal tvinges inn under lydlig tjeneste. Det vil medføre at sjelen får føde når Jesus blir forkynt. Ved den rette tro skal det også følge gode gjerninger.

Hvis det ytre mennesket gjør gode gjerninger uten at det blir styrt av et troende indre menneske utfører det ikke Guds vilje, fordi det ytre mennesket likevel bare søker sitt eget og vil tjene verden. Og disse gode gjerningene faller da under syndens lov og er ikke gjort for søke det som gleder Gud, men det som gagnar en selv. Motivet for å gjøre gode gjerninger skal være det som er til glede for Gud og ikke hva man selv kan få ut av å gjøre dem. De skal bli gjort i uegennyttig kjærlighet full av tjenesteiver etter å gjøre Guds vilje.

KAP. 3: OM DEN TRELLBUNDNE VILJEN

De servo arbitrio (Om den trellbundne vilje) ble skrevet av Luther høsten 1525 som en respons til boken *De libero arbitrio* (Om den frie vilje), skrevet av Erasmus av Rotterdam i 1524. Luther hevder, i *Om den trellbundne vilje*, mot Erasmus:

Du derimot gjør den frie viljes makt like stor i begge retninger: av egen kraft og uten nåden er den i stand til både vende seg til og vende seg fra det gode. For du tenker ikke over hvor mye du i virkeligheten tillegger den i og med dette pronomenet 'SEG' eller 'SEG SELV', når du sier at den er i stand til å 'nærme SEG'; med det utelukker du jo fullstendig Den Hellige Ånd med all hans kraft som overflødig og unødvendig. (Luther 1981: 189)

Luther betviler her at mennesket, ved sin frie vilje, kan av egen kraft, uten nåden, vende seg til det gode. Og samtidig klare dette uten Den Hellige Ånd.

Luther sier videre noe om det han mener om den frie vilje i en tenkt samtale med en "sofist" (Erasmus):

Dersom en fortalte deg at noe var 'fritt' som av egen kapasitet bare var i stand til å gå i én retning – nemlig det onde – og i den andre retningen – nemlig det gode – riktignok var i stand til å gå, men ikke av egen kapasitet, bare ved hjelp av en annen – ville du være i stand til å holde deg alvorlig, kjære venn?
(Luther 1981: 189)

Dette viser noe av retningen i Luther sin argumentasjon mot Erasmus sin tanker om den frie vilje.

Hvis mennesket i sine tanker søker å kunne få en liten bit av æren for frelsen er det på avveier. Luther sier følgende:

Så lenge en er overbevist om at han kan prestere så mye som en tøddel til sin egen frelse, blir han nemlig værende i selvsikkerheten og fortviler ikke for alvor over seg selv. Dermed ydmyker han seg heller ikke for Gud, men gjør krav på – i det minste håper han på det og ønsker seg det – et sted, en tid, en innsats på egen hånd, som han til sist skal komme seg fram til frelsen ved. (Luther 1981: 153)

Det blir her tydelig at en holdning som mener å kunne klare noe selv når det gjelder å tilegne seg frelsen, lever i et håp som ikke kan gripe frelsen. Mennesket vil da forbli i sin selvsikkerhet og dermed ikke ydmyket ovenfor Gud. Luther fortsetter:

Men ikke noe menneske kan ydmyke seg helt og fullt før det vet at frelsen helt og holdent ligger utenfor rekkevidden av dets egne krefter, forsett, anstrengelser, vilje, gjerninger og i et og alt avhenger av en annens valg, forsett, vilje og verk, nemlig Guds alene (Luther 1981: 153)

Her viser Luther til at det er umulig ved alskens menneskelige anstrengelser å kunne gripe frelsen. Når et menneske forstår at de ikke kan nå frelsen ved egen kraft, begynner den rette ydmykelsen av mennesket, på veien til å kunne motta frelsen. Det er kun Gud som kan gi frelsen til mennesket i nåde, uten noe krav om gjerninger, helt ufortjent. Da blir det å prøve og utføre gode gjerninger med sikte på å nå frelse, til det onde for mennesket som prøver.

Kan et menneske utvikle seg slik at det kan komme nærmere frelsen? Luther peker på:

Hvem er det, sier du, som vil gidde å anstrenge seg for å rette på sin livsførsel? Mitt svar er: ikke et menneske, nei, ikke en eneste én er i stand til det, for disse selvforbedrerne dine uten Ånden vil Gud ikke vite av – de er jo hyklere. De utvalgte og gudfryktige derimot, de blir forbedret gjennom Den Hellige Ånd, resten vil gå til grunne uten å ha forbedret seg. (Luther 1981: 152)

Luther viser her at der er ingen som kan forbedre seg på noen måte uten Ånden.

Det er kun de som Gud har utvalgt og gjort gudfryktige som kan bli forandret til det bedre igjennom Den Hellig Ånd. Luther viser til en som er utvalgt:

Den som ikke tviler det aller minste på at alt avhenger av Guds vilje derimot, han fortviler fullstendig på egne vegne og velger seg ikke ut noen ting for egen innsats, men venter på at Gud handler. Den som er kommet dit, er virkelig nær nåden og kan bli frelst. (Luther 1981: 153)

Her kommer den rette ydmykelsen fram, hos et menneske som er utvalgt til å stå i en god relasjon ovenfor Gud, i det nye forholdet mellom Gud og mennesket. Mennesket har da overlatt alle valg til Gud og venter på Ham i alle ting.

Luther viser så til de som ikke er utvalgt: "Resten setter seg til motverge mot denne ydmykelsen, ja, fordømmer forkynnelsen av selvfortvilelsen og ønsker å beholde noe, om aldri så lite, som de kan utrette selv. I hemmelighet forblir de overmodige og fiender av Guds nåde". (Luther 1981: 153)

Mennesket vil her da således ha en mulighet for å søke egen ære igjennom sitt valg og virke, da vil det ikke gi all ære til Gud slik frelsen forutsetter. Siden alt skal være et verk av Gud alene kan ingen menneskehånd legge noe til.

Er det å bli utvalgt ensbetydende med å bli ledet inn i en prosess? Er det i så tilfelle mulig for et menneske å innvirke noe på denne prosessen? Hva skjer med viljen til et menneske som blir utvalgt? Hva er det menneskets vilje blir utvalgt fra? Luther viser til Paulus: "Dersom vi er under denne verdens gud, uten den sanne Guds verk og Ånd, er vi fanger under hans vilje, som Paulus sier i Timoteus (2 Tim 2, 26)". (Luther 1981: 156)

Er det da slik at mennesket ikke vil gjøre det denne verdens gud vil, siden det er fanget? Det virker heller motsatt når vi ser hvordan mennesket kan motsette seg ydmykelsen og stå som fiender til Gud nåde. Det virker til å være en kamp for å få mennesket utfridd. Luther sier noe om når Gud frir mennesket fra Satan: "Men dersom det kommer en sterkere, beseirer ham og tar oss som bytte (Luk 11, 22), så tas

vi til fange igjen og er slaver gjennom hans ånd – det er riktignok kongelig frihet – slik at vi gjerne vil og gjør det som han vil”. (Luther 1981: 156)

Her vises det til kamp mellom Gud og Satan, om menneskets vilje. Er det da slik å forstå at et menneske som søker å gjøre gode gjerninger uten at det har fått Den Hellige Ånd, står under Satans vilje? Vil da Satans vilje være på bølgelengde med dette menneskets gjerninger. Når Gud seirer i denne kampen om viljen, eller kommer med frelsen til mennesket, kan da mennesket fremdeles gjøre ondt eller ikke ville gjøre Guds vilje? Luther viser til viljens plassering mellom Gud og Satan:

På det viset er den menneskelige vilje plassert midt imellom som et trekkdyr; er det Gud som rir, vil den og går den dit Gud vil, som salmen sier: 'som et trekkdyr er jeg blitt, og jeg er alltid hos deg' (Salme 73, 22f). Er det Satan som rir, vil den og går den dit hvor Satan vil. Den har heller ikke frihet til å løpe til den ene av rytterne selv som kjemper om å erobre og beholde den. (Luther 1981: 156)

Her virker det som om det er først når Gud har gitt et menneske sin frelse at det startes en kamp om menneskets vilje. Satan har tapt sin enehersker posisjon over menneskets vilje. Nå har Guds vilje kommet inn i mennesket for å kjempe mot den onde viljen. Nå er mennesket i besittelse av to forskjellige motiver for en og samme handling: Det ene motivet er fra Gud og det andre er fra mennesket, og samsvarer med Satans vilje. I motivet fra Gud søker mennesket å gi Gud all ære igjennom sine gode gjerninger. I det andre motivet søker mennesket å ære seg selv med sine handlinger. Vil da viljen til et menneske oppføre seg forskjellig eller bli endret på noen måte ut fra hvem som er rytter? Luther sier:

Når et mennesket er uten Guds ånd, er det ikke mot sin vilje og som om det ble tatt i nakken og tvunget til det med makt at det gjør det onde, slik en tyv og røver blir fakkert og slept av gårde til avstraffelse mot sin vilje, -- nei, det er på eget initiativ og med fullt overlegg det handler. (Luther 1981: 155)

Her vil det være Satan som er rytter, siden viljen som trekkdyr må ha en rytter, og Guds ånd ikke er tilstede. Da ser man at mennesket vil gjøre det onde, uten tvang.

Videre viker det som om mennesket blir stilt ansvarlig for initiativet til det onde og måten det utfører dette på. Mennesket utfører da det onde uten en tvunget vilje. Hva skjer med viljen til et mennesket hvis noen prøver å hindre den i å utføre det den vil? Luther hevder at viljen ikke ønsker å slippe det som den har satt seg fore: "Nemlig at viljen ikke er i stand til å forandre eller snu om på seg selv, men snarere hisses opp til å ville enda sterkere når den møter motstand". (Luther 1981: 155)

Viljen vil da kjempe for begge rytterne sine vei valg, for Gud eller for Satan, hvis det er noen som prøver å hindre den i å utføre sin rytters vilje. Luther hevder da at menneskets vilje vil oppriktig det som rytteren vil. Hva skjer så med viljen hvis den møter overmåte mye motstand? Hvis den møter en overmakt? Luther hevder:

Og selv om det med makt tvinges til å gjøre noe annet i det ytre, så forblir viljen innvendig motstrebende og er forbitret på den som øver tvang eller går på tvers av den. Men den ville ikke ha vært forbitret om den ble forandret og fulgte med makten godvillig. (Luther 1981: 155)

Her vises det at viljen har sin plassering i det indre og at den ikke vil kunne forandre seg selv om den blir tvunget i det ytre, og hindret i å gjøre sin vilje. Kan viljen da bli forandret? Luther sier det slik:

Dersom på den annen side Gud er virksom i oss, er viljen forandret, og når Guds ånd blåser varsomt på den, er det igjen av ren lyst og iver og egen drift at den vil og handler, ikke av tvang. Derfor kan ingen motkrefter forandre den til noe annet, ikke engang helvetes porter kan overvinne eller undertvinge den – den holder fram med å ville og ha lyst og kjærlighet til det gode, slik den før ville og hadde lyst og kjærlighet til det onde. (Luther 1981: 155)

Det virker her som om det er når Gud er rytter at viljen kan bli forandret til forskjell fra når Satan er rytter. Da vil det jo være slik å forstå at menneskets naturlige vilje, uten frelsen, er helt og holdent tilpasset for å ha Satan som rytter. Da vil et menneske som ikke har mottatt frelsen ha Satan som rytter også når det gjør gode gjerninger. Det blir også da tydeligere at viljen ikke kan utføre gode gjerninger uten noe form for motiv eller rytter. Luther hevder videre: "Heller ikke i denne sammenheng finnes det

noen frihet eller fritt valg til å vende seg i en annen retning eller ville noe annet, ikke så lenge Guds ånd og Guds nåde blir værende i et menneske". (Luther 1981: 155-56)

Selv når det er Gud som er rytter har mennesket ingen mulighet til å ville noe annet. Her virker mennesket fullstendig overkjørt av begge de stridende partene. Har ikke mennesket noe ansvar for det som blir gjort igjennom det til enhver tid?

På hvilken måte kan Luther holde fram at mennesket er ansvarlig for det som det gjør når det ikke kan velge hvilken rytter som skal bestemme retning? Luther sier videre: "I forhold til Gud derimot, eller i ting som har med frelse eller fortapelse å bestille, har mennesket ikke noe fri vilje, men er fange, knekt og trell enten under Guds eller Satans vilje". (Luther 1981: 159)

Her blir det helt tydelig fra Luther at når det gjelder spørsmål om frelse kan mennesket ikke på noen som helst måte kunne streve seg til den.

Såntidig virker det som om Luther her åpner opp for at det er mulig for et menneske å kunne velge å streve, etter at det har fått Den Hellige Ånd, med å følge Guds vilje og ikke Satans vilje. Det virker da som mennesket har svært mange områder i livene sine hvor de blir stående ovenfor egne valg. Luther viser til hvilke område dette gjelder for mennesket:

I det ene utfolder det seg i kraft av sin egen vilje og sitt eget valg, uavhengig av Guds befalinger og bud, nemlig i forhold til de ting som står lavere enn det selv. Her rår det og er herre, i og med at det har fått selvbestemmelsesretten i sin hånd. Ikke så å forstå at Gud skulle latt det i stikken og ikke medvirke i alt, poenget er bare at Gud har gitt det rett til fritt å bruke tingene etter eget skjønn og ikke har pålagt restriksjoner i form av lover og forskrifter. (Luther 1981: 197)

Her kan det da virke som om mennesket fått selvbestemmelsesrett på alle områder utenom det som har med frelse og fortapelse å gjøre. På disse områdene skal da mennesket kunne gjøre gjerninger etter eget skjønn. Gud vil allikevel være tilstede og bidra sammen med menneske også på disse områdene. Luther viser til hvordan Gud kan medvirke sammen med mennesket:

For viljen i seg selv hverken er eller gjør noe mer etter å ha hørt ordet, dersom Ånden, som skaper bevegelse i det indre, mangler. Heller ikke ville den være eller gjøre noe mindre om ordet ikke ble talt, så sant Ånden var til stede, for alt avhenger av Åndens kraft og virkning. Vi vil si: 'slik har Gud villet ha det at det ikke er utenom ordet, men gjennom ordet at han tildeler Ånden, for å få oss som sine medarbeidere, i og med at vi lar det klinge utad, det som han selv er alene om å hviske i det indre akkurat hvor han vil, -- noe han naturligvis kunne, men ikke vil gjøre uten ordet.' (Luther 1981: 228)

Gud ønsker å ha mennesket som sin medarbeider og har da laget plass for Den Hellige Ånds tilstedeværelse i et menneske som er blitt utvalgt. Et menneske som da ikke har Ånden, i det indre, vil ikke kunne la seg bevege i sitt indre av den. Luther sier noe om at det naturlige mennesket er blindt: "Som om vi ikke visste at verden er Satans rike, der det i tillegg til den naturlig blindskapen vi er født med på grunn av kjødet, også er slik at vi direkte forsterkes i blindskapen av de styggsvarte åndene som hersker over oss". (Luther 1981: 180)

Menneskets problem for samhandling med Gud ligger i kroppens vilje og samvittighet og lemmer. Da er det kjødets naturlige mulighet for å stå i en relasjon til Satans vilje som er inngangs porten for onde ånder til å villedde mennesket vekk fra Guds vilje. De onde åndene bringer ytterligere blindskap over menneskekjødet.

Luther sier noe om hvorfor ikke Guds ord blir sett og hørt av alle mennesker:

Grunnen er Satans utspekulerthet, som plasserer seg i vår svakhet, tar styringen og setter seg til motverge mot Guds ord. Hadde ikke Satan vært på ferde, ville hele menneskenes verden ha omvendt seg ved én preken fra Guds side, hørt en gang. (Luther 1981: 155)

Kjødet er et hinder for Guds ord både når det blir talt fra innsiden av mennesket og utenfra. Når Den Hellige Ånd taler Guds ord fra et troende menneske sitt hjerte er kjødet et hinder. Og når Guds ord forkynnes fra andre mennesker som har Den Hellige Ånd vil kjødet være et hinder. Dermed vil menneskenaturen medføre problemer i samarbeidet med Gud. Luther sier, i *Om den trellbundne vilje*, at det kan forekomme onde gjerninger selv når Gud samvirker med mennesket:

Når Gud virker onde ting i oss, det vil si gjennom oss, er det ikke Guds skyld, det er på grunn av vår ufullkommenhet, vi som av naturen er onde. Gud derimot er god, men når han fører oss av sted i samsvar med sin allmakts vesen og sitt stadige virke, kan han ikke gjøre det på en annen måte enn den at han, som selv er god, gjør ondt på grunn av at verktøyet er slett, enda han utnytter den slette redskapen godt, til ære for seg og til frelse for oss. (Luther 1981: 248)

Mennesket blir stående helt og fullt ansvarlig for de onde gjerninger som inntreffer, selv når mennesket har Den Hellige ånd i sitt hjerte som leder det. Når Gud virker gjennom den onde menneskenaturen kan også gode gjerninger bli gjort, fordi Gud selv er god. Dermed kan ikke Gud stå skyldig for onde gjerninger siden han ikke er ond.

Har da Gud ingen skyld i det onde? Kan Gud da heller ikke på noen måte gjøre onde ting med sin kraft? Når Gud bruker mennesket som sitt slette redskap, er det ikke da Gud som gir kraft til mennesket? Luther viser til hvordan Gud kan styre det onde:

Altså er det slik at Guds virke og allmakt griper fatt i Sjimis vilje, som allerede er ond i likhet med alle lemmene, og som på forhånd var opptent mot David, og idet David dukker opp i rette øyeblikk og har gjort seg fortjent til en slik forbannelse, gir den gode Gud selv befaling om den gjennom sitt onde og blasfemiske instrument, det vil si at han ved sitt ord sier og får utført denne forbannelsen, nemlig gjennom drivkraften i sitt virke. (Luther 1981: 249)

Her ser man, i følge Luther, at Gud kan fastholde en ond vilje og tale forbannelse og utføre onde gjerninger igjennom den, mot et menneske som han har utvalgt til og samvirke med. Gud gjør dette ikke av egen kraft, det er den onde viljen og menneskets egen drivkraft som gjør det onde. Det virker, over, som om Gud her leder David inn i en løvehule, siden Sjimis onde vilje var på forhånd opptent av seg selv mot David. Da blir det tydelig at Gud ikke virker med sin kraft i å gjøre det onde og dermed står Gud uten skyld. Kan man da si at Gud samarbeider med det onde, siden

han brukte det til å utføre en forbannelse mot David, som David hadde fortjent?

Luther viser hvordan Gud handler mot Faraos onde vilje med sin allmakt:

Og Faraos på sin side kan ut fra sin viljes vrangskap ikke la være å hate det som kommer på tvers og stole på sine egne krefter, og blir så hardnakket at han verken hører eller forstår, men blir aldeles besatt av Satan og føres av gårde som en galning, som er gått fra sans om samling. (Luther 1980: 249-50)

Det er Moses som følger Guds vilje og som ledes av Gud til å konfrontere Faraos gang på gang, helt til Guds vilje har kommet med mot-vilje til Faraos onde vilje så mange ganger at Faraos blir aldeles besatt av Satans vilje. Det blir i så grad tydelig at det virker til å finnes flere nivåer av forherdelse av den onde vilje etter som den blir møtt av en urokkelig Guds vilje. Luther forklarer nærmere hvordan Gud vil gjøre dette mot Faraos:

Hvordan det går til, har vi hørt: 'innvendig vil jeg bevege selve den onde viljen ved min alminnelige bevegelse av alle ting, slik at han fortsetter med å ture fram i samme viljesretning, jeg vil ikke slutte med å bevege den, *kan* heller ikke annet enn fortsette. Men i det ytre vil jeg holde opp for ham ord og verk som det onde begjæret hans vil kolliderere med, i og med at han ikke kan annet enn å ville ondt så lenge jeg beveger ham, ond som han selv er, ved kraften fra min allmakt.' (Luther 1981: 250)

Her blir heller ikke Guds kraft blandet med det onde begjæret, eller at han tar i bruk det onde med sin kraft. Gud forhandler heller ikke med den onde viljen, men bare øker presset på den. Det er tydelig at Guds vilje ikke lar seg bøye av den onde vilje, til å endre seg eller tilpasse seg. Heller ikke i selve forherdelsesprosessen er det Gud som berører den onde vilje med sin kraft og forherder. Nei, det er den onde vilje som forherder seg selv. Eller er det Satan som kjemper mot ordet fra Gud og på så måte forherder viljen til mennesket? Luther sier følgende om Faraos vilje: "Så lenge viljen hans forblir ond, vil den med nødvendighet bli verre, hardere, og mer overmodig, i og med at den turer fram i sin retning og dermed kolliderer med det den ikke vil vite av og ser på med forakt, i full tillit til sin egen makt". (Luther 1981: 250)

Hvordan er det da Gud samvirker med et menneske som han har utvalgt og gitt sin Hellige Ånd? Har mennesket blitt forandret når det har mottatt Den Hellige Ånd? Luther viser til hvordan Gud virker i sine utvalgte:

Når han så virker med nådens Ånd i dem han har rettfærdiggjort – det vil si i sitt rike – så fører og beveger han dem på tilsvarende vis, og det er i egenskap av nye skapninger de følger og samvirker, eller snarere – som Paulus sier – drives (Rom 8, 14). (Luther 1981: 304)

Her blir det klart at mennesket blir en ny skapning etter at det har mottatt Den Hellige Ånd. Nå har mennesket blitt en ny skapning hvor Den Hellige Ånd kan ha bolig. Dette gir Gud en ny mulighet for å bevege sitt nye menneske, som han har utvalgt, framfor dem han ikke har utvalgt. Da leder Gud sine utvalgte gjennom den nye skapningen som mennesket er blitt. Gud kan nå bevege sine utvalgte gjennom nådens Ånd i menneskets nye skapning. Hvorpå Gud før bevegelsen alt igjennom hans allmakts bevegelse. Luther sier om dette:

For det vi bekjenner og argumenterer for, er at Gud, når han, uavhengig av Ånden og nåden, virker alt i alle, også virker i de ugudelige, for det han har vært alene om å skape, er han også alene om å bevege, føre og drive ved den bevegelse som utgår fra hans allmakt, og denne bevegelsen er de ikke i stand til å unnslipe eller forandre på, men må med nødvendighet følge og adlyde den, hver enkelt skapning i forhold til den kapasitet den har fått fra Gud. I denne forstand samvirker alle, også de ugudelige, med ham. (Luther 1981: 304)

Denne allmaktsbevegelsen er det ingen skapning som slipper unna, her må alle adlyde. Er det da på en slik måte når Gud beveget Faraos onde vilje at den onde viljen av nødvendighet ikke kan gjøre noe annet enn å forherde seg selv og prøve og kjempe tilbake Guds gode vilje? Må alle som blir ledet igjennom Den Hellige Ånd adlyde? Eller er det nye menneske i stand til å ikke adlyde Den Hellige Ånds ledelse?

Når da det nye mennesket samvirker med Den Hellige Ånd, hvordan vil dette henge sammen? Gjør det nye mennesket og Gud samme oppgaver? Luther viser til et skip med dens skipper:

For eksempel er det riktignok så at det er Gud som tar vare på et skip, men det er likevel skipperen som fører det i havn, ergo utfører skipperen *noe*. Dette bildet innebærer en arbeidsdeling: å ta vare på skipet tilkommer Gud, å føre det tilkommer skipperen. Men – dersom det beviser noe, så beviser det at det å ta vare på er noe som i sin *helhet* er Guds sak, det å føre skipet i sin *helhet* skipperens sak. (Luther 1981: 303)

Når Gud har frelst et menneske er dette helt og holdent hans verk. Å nytte frelsen etter Guds vilje blir helt og holdent mennesket sin oppgave. Frelsen søker å gjøre gode gjerninger og dermed må mennesket styre sin kropp til å gjøre gode gjerninger. Frelsen er da skipet og skipperen er det nye mennesket som har ansvar for å seile inn i formaningenenes mange gode gjerninger. Luther viser videre hvordan Gud samvirker med mennesket om å opprettholde liv:

På samme måte er det bonden som høster avlingen, men det er Gud som har gitt den; igjen er det ulike oppgaver som faller på Gud og mennesket – med mindre man gjør bonden til skaper på samme tid, som har *gitt* avlingen. Men om nå de samme oppgavene ble tillagt Gud og mennesket, hvilken virkning får disse bildene da? Ingen annen enn den at skapningen samvirker med Gud, når *han* virker. (Luther 1981: 303-4)

Her ser man hvordan Gud samvirker med mennesket inn i den jordiske sfæren med å gi vekst og levebrød. Luther viser videre hvordan det nye mennesket kan samvirke med Gud i det som hører til i den åndelige sfæren:

Vi er også klar over at Paulus samvirker med Gud når han forkynner i det ytre, gir Gud kunnskap i det indre – også det er to forskjellige oppgaver. Likeså samvirker han med Gud når han taler i Guds Ånd (1 kor 3, 6), og det i en og sammen oppgave (Luther 1981: 304)

Når det nye mennesket forkynner det som Ånden taler i hjertet gjør det sin del av arbeidsoppgaven om å nå ut til mennesker med evangeliet. Den delen som da står helt og holdent igjen, ifølge Luther kun for Gud å utrette, er å skape tro i de Han selv utvelger etter sin gode vilje. Da vil evangeliet om at mennesket er frelst ved Guds nåde alene bli formidlet videre ved at det nye mennesket og Gud samvirker om å få denne tanken formidlet ut til mennesker. Luther sier videre, om Gud og det nye mennesket: "Men han *virker* ikke uten oss, for når han har gjenskapt og oppholder oss, er det nettopp for å virke i oss, og for at vi skal samvirke med ham". (Luther 1981: 305)

Det er her tydelig at Gud har gitt sitt, gjenskapte, nye mennesket plass for sitt nærvær og sitt arbeid slik at det nye mennesket har mulighet for å samvirke med Ham. Luther fortsetter med å vise til Guds omsorg for mennesket: "Dermed er det igjennom oss han forkynner, forbarmer seg over de fattige, trøster de motløse". (Luther 1981: 305)

Gud gjør alt dette igjennom det nye mennesket og han samvirker med mennesket på en slik måte at begge parter utfører hver sin helhet av arbeidet, som de står helt og holdent alene ansvarlig for. Kan da det nye mennesket motta en form for lønn eller fortjeneste etter utført arbeid? Luther belyser dette nærmere:

For å utrykke i korthet: i forbindelse med fortjeneste eller lønn dreier det seg enten om verdighet eller om en følge. Dersom du ser på verdighet, finnes det ingen fortjeneste, ingen lønn. For hvis det er så at den frie vilje ikke er i stand til å ville det gode så lenge den er overlatt til seg selv, men bare takket være nåden alene vil det gode – det vi har på dagsorden er jo den frie vilje i og for seg, bortsett fra nåden, og det vi spør etter, er hvilken makt som karakteriserer hver av dem – hvem kan da unngå å se at den gode viljen, fortjenesten og lønnen alt-sammen hører nåden til? (Luther 1981: 226)

Her kommer det klart fram at det er det nye mennesket som kan motta noe som helst. Dette siden det er det nyskapte menneske som kan stå i relasjon til nåden igjennom Den Hellige Ånd, som er blitt gitt av nåde. Når det da er kun nåden som kan utbetale noe som helst, siden alt hører den til, vil det ikke være noe plass for at et menneske kan kunne arbeide seg opp eller gjøre seg fortjent til å få noe som helst.

Dette fordi i begrepet nåde ligger det at det trengs ingen forutgående gjerninger som må være utført for å motta den, nåden er da noe som blir gitt ufortjent. Luther utelukker dermed ikke at det nye mennesket i samvirke med Gud kan motta noe for gjerninger som blir gjort. Det nye mennesket kan motta lønn som en naturlig følge av at en god gjerning er gjort i samvirke med Gud. Da trenger det nye mennesket å gjøre gode gjerninger i samvirke med Gud for å få lønn som følge av gjort gjerning. Luther utdyper dette:

Hva med det Paulus sier i Romerne 2 (v.7): 'De som utrettelig gjør det gode ... skal få evig liv,' og med mange andre lignende steder? Svaret er at disse stedene beviser, ikke noe annet enn fortjeneste som følge og under ingen omstendighet en verdighets-fortjeneste, nemlig at de som gjør gode gjerninger, ikke gjør det med servilt og lønnsgriskt sinn for å tjene opp evig liv; riktignok søker de det evige liv, men i den forstand at de befinner seg på de veien hvor det kommer fram til og finner det evige liv. 'Søke' vil altså si å strebe med alvor og engasjement på å gjøre det som pleier å følge et godt liv. (Luther 1981: 227)

Her kommer det tydelig fram at det er motivet bak gjerningen som blir gjort, som vil være avgjørende for om gjerningen vil gi lønn, som følge eller ikke, for den som utfører gjerningen. Det å utføre gode gjerninger med et motiv om egen vinning vil være det samme som å prøve å tjene seg opp til det evige liv, og utfallet av gjort gjerning blir ingen lønn. Gjør man gode gjerninger fordi det er etter Guds gode vilje at vi skal utføre dem, da får man lønn som resultat av utført gjerning. Hva skal så det nye mennesket med lønn? Luther sier:

Følgelig forholder det seg på samme måte med ordene om lønn som med lovens ord: akkurat som lovens ord tjener til instruksjon og opplysning om hva vi bør og hva vi ikke er i stand til, så gir ordene om lønn beskjed om hva som skal komme og tjener til oppmuntring og advarsel, slik at de fromme vekkes, trøstes og oppildnes til å fortsette, holde ut og seire når det gjelder å gjøre det gode og tåle det onde, og slik at de ikke skal bli trette eller miste motet. Slik er det Paulus oppmuntrer korinterne sine når han sier: 'Gjør stadig fremgang;

dere vet jo at deres arbeid i Herren ikke er forgjeves' (1 Kor 15, 58). (Luther 1981: 228)

Her blir lønn gitt for å hjelpe det nye mennesket til å holde seg på det rette sporet og gjøre det gode. Hvorfor trenger det nye mennesket hjelp til å gjøre det gode?

Ved å se nærmere på det nye mennesket viser Luther at det er skapt av Ånden.

Luther sier:

Før mennesket blir fornyet til en ny skapning i Åndens rike, legger det ikke to pinner i kors for å forbedre seg for denne fornyelsen og dette riket, og når det er gjenskapt, legger det ikke to pinner i kors for å bli værende i dette riket, -- nei, begge deler er noe som Ånden er alene om å virke i oss, idet den uten oss gjenskaper og oppholder oss som gjenskapte. (Luther 1981: 304-5)

Det nye mennesket er skapt og blir opprettholdt uten at det selv har deltatt eller deltar i denne prosessen, alt er av nåde et verk av Den Hellige Ånd alene. Så langt har det nye mennesket ikke hatt noen mulighet for å være deltagende i noe form for valg, men etter at det er nyskapt trenger det hjelp av Ånden for å gjøre det gode. Luther viser at grunnen til det nye mennesket trenger hjelp kommer i fra arvesynden:

Tror vi videre at arvesynden har fordervet oss i den grad at den selv i dem som ledes av Ånden, lager et svare styr ved å stritte imot det gode, er det klart at det i det menneske som er *uten* Ånden, ikke finnes noen rest som er i stand til å vende seg mot det gode, men at det bare kan vende seg mot det onde.

(Luther 1981: 350)

Det nye mennesket er da fremdeles preget av arvesynden og blir motarbeidet av den når det ønsker å gjøre det gode. Luther fortsetter: "Paulus lærer i Rom 7 (v. 14ff) og Gal 5 (v. 16ff): 'selv i de hellige og gudfryktige ligger Ånden og kjødet i så heftig innbyrdes strid at de ikke makter å gjøre det de egentlig vil'". (Luther 1981: 346)

Det er tydelig at det nye mennesket blir influert av to viljer som vil i motsatte retninger, det gode eller det onde. Ånden strider da mot kroppen om hva som skal bli gjort. Luther sier om menneskenaturen:

Dersom menneskenaturen er så ond at den selv i dem som er født på ny av Ånden, ikke bare lar være å strekke seg etter det gode, men også slåss og setter seg til motverge mot det gode, hvordan kan den da strekke seg etter det gode i dem som ennå ikke er født på ny, men treller under Satan i det gamle menneske? (Luther 1981: 346)

Nå har vi sett på så langt at Gud ønsker å ha mennesket som sin medarbeider og lager plass for Den Hellige Ånds tilstedeværelse i et menneske som er blitt utvalgt. Mennesket blir en ny skapning etter at det har mottatt Den Hellige Ånd. Den Hellige Ånd kan nå bo i det nye mennesket. Dette gir Gud en ny mulighet for å bevege sitt nye menneske, som han har utvalgt, framfor dem han ikke har utvalgt. Det nye mennesket er fremdeles preget av arvesynden og blir motarbeidet av den når det ønsker å gjøre det gode. Det er tydelig at det nye mennesket blir influert av to viljer som vil i motsatte retninger, det gode eller det onde. Ånden strider da mot kroppen om hva som skal bli gjort.

Det er først når Gud har gitt et menneske sin frelse at det startes en kamp om menneskets vilje. Menneskets problem for samhandling med Gud ligger i kroppens vilje og samvittighet og lemmer. Det er da kjødets naturlige mulighet for å stå i en relasjon til Satans vilje som er inngangsporten for onde ånder til å villedde mennesket vekk fra Guds vilje.

Menneskenaturen medfører problemer i samvirke med Gud. Når Den Hellige Ånd taler Guds ord fra et troende menneske sitt hjerte er kjødet et hinder. Og når Guds ord forkynnes fra andre mennesker som har Den Hellige Ånd, vil kjødet være et hinder. Det pågår en kamp mellom Gud og Satan, om det nye menneskets vilje.

Viljen til det nye mennesket er som et trekkdyr, som vil gjøre det som rytteren vil. Det vil ikke bevege seg uten at det har en rytter, da kan ikke viljen utføre gjerninger uten noe form for motiv eller rytter. Dermed utfører det nye mennesket gode og onde

gjerninger fordi det oppriktig vil gjøre det rytteren vil. Dermed utfører det nye mennesket det onde og det gode uten tvang. Det er når Gud er rytter at viljen kan gjøre sanne gode gjerninger og blir forandret til forskjell fra når Satan er rytter. Da vil menneskets naturlige vilje, uten frelsen, være helt og holdent tilpasset for å ha Satan som rytter.

Når Gud har frelst et menneske er dette helt og holdent hans verk. Å nytte frelsen etter Guds vilje blir helt og holdent mennesket sin oppgave. Frelsen søker å gjøre gode gjerninger og dermed må mennesket styre sin kropp til å gjøre gode gjerninger. Frelsen er da skipet og skipperen er det nye mennesket som har ansvar for å seile inn i formaningenenes mange gode gjerninger. Når det nye mennesket forkynner det som Ånden taler i hjertet gjør det sin del av arbeidsoppgaven om å nå ut til mennesker med evangeliet. Den delen som da står helt og holdent igjen, ifølge Luther kun for Gud å utrette, er å skape tro i de Han selv utvelger etter sin gode vilje. Da samvirker det nye mennesket med Gud om det som hører til i den åndelig sfæren. Når det gjelder samvirke på det jordiske plan viser dette seg tydelig i jordbruket, menneske dyrker og Gud gir vekst.

Det å utføre gode gjerninger med et motiv om egen vinning vil være det samme som å prøve å tjene seg opp til det evige liv, og utfallet av gjort gjerning blir ingen lønn. Gjør man gode gjerninger fordi det er etter Guds gode vilje at vi skal utføre dem, da får man lønn som en konsekvens av utført gjerning.

Det kan forekomme onde gjerninger selv når Gud samvirker med det nye mennesket. Mennesket blir da stående helt og fullt ansvarlig for de onde gjerninger som inntreffer, selv når mennesket har Den Hellige Ånd i sitt hjerte som leder det. Når Gud virker gjennom den onde menneskenaturen kan også gode gjerninger bli gjort, fordi Gud selv er god. Dermed kan ikke Gud stå skyldig for onde gjerninger siden han ikke er ond.

KAP. 4: DER DET NYE LIVET LEVER

Erling Utne starter boken sin, *Der det nye livet lever*, med å belyse viktigheten av helligjørelsen for en kristen: "Denne boken vil løfte fram Bibelens budskap om det nye hellige livet vi som kristne er ført inn i. Helligjørelsen er av avgjørende betydning for at vårt trosliv skal vokse seg friskt og utdypes, så Kristus mer og mer kan ta skikkelse i oss". (Utne 1997: 9)

Helligjørelsen er en vekstprosess som starter i et menneskes liv når det mottar frelsen. Det er Den Hellige Ånd som virker denne foredlingsprosessen av mennesket. Når et menneske blir frelst er det kommet inn i en relasjon til den korsfestede og oppstandne, Jesus Kristus. Utne sier: "Alt som tjener til gudsfrykt er skjenket oss i samfunnet med vår korsfestede og oppstandne frelser og herre". (Utne 1997: 9)

I dette samfunnet har mennesket alt det trenger til å leve i denne relasjonen til sin nye Herre og frelser. I denne relasjonen får mennesket del i Den Hellige Ånd og starter et nytt liv i etterfølgelse. Utne peker på Åndens gjerning: "Den Hellige Ånd vil ved sin helliggjørende gjerning forløse stadig mer av Jesu døds- og oppstandelseskraft i vårt liv. Det er ved denne kraften det nye livet lever!". (Utne 1997: 9)

I helligjørelsen av mennesket er det Den Hellige Ånd som gradvis frigir mer og mer kraft slik at det nye livet kan utfolde seg og vokse. Uten denne kraften kan ikke det nye livet leve. Kan denne kraften utebli? Utne viser til viktigheten av å stå i helligjørelsen: "I Hebreerbrevet leser vi et sterkt ord om hvor vesentlig det er. 'Strev etter helligjørelse, for uten helligjørelsen skal ingen se Herren', Hebr 12,14.". (Utne 1997: 11)

Her oppfordres det mennesket som står i relasjon med Jesus til å gjøre noe selv for å få tak i mer av helligjørelsen. Mennesket formaneres til å streve etter den, dermed ser det ut for at kraften fra helligjørelsen kan utebli hvis mennesket ikke strever.

Utnem sier: "Det å bli helliggjort kristen er altså ikke noe uvesentlig. Vår endelige frelse avhenger av om vi har fått del i dette". (Utnem 1997: 11)

Et menneske kan miste sin frelse hvis det ikke blir helliggjort. Er det da mennesket sin feil at det mister frelsen siden det ikke klarte å få fatt i helliggjørelsen? Hva er det vi må gjøre av gjerninger for å ikke gå tom for kraft til det nye livet som rommer frelsen? Utnem viser til hva Ånden gjør i det troende mennesket: "Luther sier det slik: 'De troende kalles et hellig folk, fordi de har Den Hellige Ånd, som daglig helliger dem, ikke bare ved syndenes forlatelse, (som antinomistene sier), men også ved syndenes avleggelse, renselse og dødelse'". (Utnem 1997: 12)

Synd blir fjernet fra mennesket daglig av Den Hellige Ånd slik at det blir mer og mer helliget. Mennesket blir da mer klargjort til å leve med Gud. Hva kan mennesket gjøre for å ta del i denne gjerningen, som er en del av helliggjørelsesprosessen? Hvorfor skal mennesket streve etter å bidra? Utnem sier: "Vi kalles derfor til 'å streve etter helliggjørelse.' Det er nødvendig for at vi ikke skal stå Åndens gjerning i oss imot". (Utnem 1997: 12)

Mennesket skal da hjelpe fram Åndens gjerninger og ikke motarbeide dem. Helliggjørelsen skal lede mennesket vekk fra et vanhellig liv og inn i et nytt. Utnem peker på: "Ved denne gaven fra Gud er vi skilt ut fra et vanhellig liv og innviet til å leve det nye livet med Gud i hans hellige vilje". (Utnem 1997: 12)

Gud vil leve sammen med mennesket. For at dette skal kunne skje må mennesket samarbeide med Gud i helliggjørelsen, slik at det ikke gjør gjerninger som hindrer Den Hellige Åndes gjerning. Utnem viser til at helliggjørelsen er en følge av troen:

I bekjennelsesskriftet Apologien til Augustana heter det: 'Da vi gjennom troen mottar Den Hellige Ånd, følger med nødvendighet lovens oppfyllelse, og derav følger etterhånden en vekst i kjærlighet, tålmod, kyskheter og Åndens øvrige frukter.' (Utnem 1997: 13)

Her kan det være på sin plass å reise spørsmålet om hvordan helliggjørelsen kan være en følge av troen når mennesket samtidig oppfordres til å streve etter den?

Det er bare Den Hellige Ånd som kan hellige som en følge av dens vesen. Mennesket kan bare hindre helligelse, men ikke i egen kraft være opphavet til helligelse. Utnem hevder: "Guds kall til hellighet kan bare bli virkelig ved at han, den hellige, selv helliger oss". (Utnem 1997: 14)

Mennesket er helt avhengig av Gud sin helliggjørende gjerning, siden han er opphavet til frelsen som gir oss Den Hellige Ånd. Utnem viser til Luthers lille katekismus om menneskets manglende evne til å bidra til frelsen:

Derfor heter det i Luthers lille katekismus: 'Jeg tror at jeg ikke av egen fornuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komme til ham. Men Den Hellige Ånd har kalt meg ved evangeliet, opplyst meg ved sine gaver, helliggjort meg og bevart meg i den rette tro.' (Forklaringen til den 3. trosartikkel) (Utnem 1997: 16)

Nå har vi sett på at helliggjørelsesprosessen er en prosess der det troende mennesket formanens til å ta del og oppfordres til å streve med. Det troende mennesket kan hindre helligelsen, men ikke være opphavet til den. Det er Den Hellige Ånd som gir kraft og virker denne helligelsen av det nye mennesket.

Den Hellige Ånd er det som gjør at mennesker kan tro på Jesus og ha en relasjon til ham. Evangeliet har en helt sentral betydning for Den Hellige Ånds arbeid med å kalle mennesker til tro. Ånden har mange oppgaver den skal bistå mennesket med i det å kunne være en kristen. Utnem viser at Ånden gir liv:

Ved Åndens gave blir vi "født av Ånden", Joh 3,6. Derved blir vi levendegjort i vår egen ånd, som har vært død. Ved Åndens gave blir vi forenet med den oppstandne Jesus, slik at gjenfødelsens under skjer i vårt liv. Det nye åndelige mennesket som i helliggjørelsen skal fostres, skapes i oss så Jesus tar skikkelse i oss. (Utnem 1997: 23)

Mennesket sin ånd var død, men Den Hellige Ånd ga den liv i menneskets nye fødsel. Det er ånden som er blitt levende ved Den Hellige Ånd som nå trenger å vokse og utvikle seg. Mennesket er nå blitt et nytt menneske med nytt vekstpotensiale som det selv skal bidra til å utvikle i lag med Den Hellige Ånd.

Det mennesket har fått som gave ved inngangen til det nye liv kan det ikke selv bidra noe inn i. Utnem viser til dette:

Guds ord skjeler mellom den grunnleggende helligelse som skjer med den enkelte ved inngangen til kristenstanden, og den helliggjørelse som siden skjer gjennom hele livet som en vekstprosess. Den helligelsen som skjer ved inngangen til samfunnet med Gud, er en inngangsvigsling til et liv i helliggjørelse og forutsetningen for det. (Utnem 1997: 18)

Denne helligelsen inneholder en renselse fra syndeskyld og en rettferdiggjørelse som er en utfrielse fra lovens dødsdom over er det syndige mennesket. Utnem sier:

”Som rettferdiggjorte får vi del i syndsforlatelse som omfatter hele vår syndige natur (kjødet). Alle Guds domskrav mot oss i loven blir avvirket”. (Utnem 1997: 21)

Når dommen ikke har krav på mennesket lenger, fordi Jesus har sonet den ved sin korsdød, trer mennesket inn i en nådestand ovenfor dommens krav. Mennesket bærer fortsatt i seg den syndige naturen og vilje til å gjøre synd, men det skal ikke lide død under lovens dom, for Jesus har gitt sitt liv i menneskets sted. Her kan mennesket ikke bidra med noen gjerninger for å kunne utrette noe på denne grunnleggende helligelsen som det blir gitt. I denne helligelsen ligger det muligheter for mennesket til å kunne gjøre gode gjerninger. Det at mennesket har fått del i syndsforlatelse som nå gjelder i nådestanden viser til at her har mennesket en gjerning som ligger klar for det til å gå inn i. Det å erkjenne synd i sin syndige natur for så å søke tilgivelse, blir da en god gjerning for det nye mennesket å utføre. Her vil Den Hellige Ånd stadig lede det nye mennesket til syndserkjennelse og renselse, slik vil da mennesket kunne samhandle med Ånden i denne delen av helliggjørelsesprosessen. Utnem seier:

Rettferdiggjørelsen hvelver en nådehimmel over hele vårt liv. Den er en friinnelsesdom, som skjenker oss barnekåret. Den fører oss inn i den pakt med

Gud hvor han lover oss, for Jesu skyld, daglig å tilgi alle våre syder, dersom vi ved Ånden bekjemper dem og etter nederlag og fall gjør bot for dem. (Utnem 1997: 22)”.

Det er ved Åndens hjelp at vi skal kjempe mot våre synder, med et mål om å vinne over dem, og ikke gå i syndens tjeneste. Hvis mennesket skulle falle i synd og tjene synden, skal den bestrides ved å gjøre bot for den. Utne m viser til den nye lydighet det nye mennesket skal vise:

Som lovet i Esekiel 36,26 får vi derfor leve i en ny lovoppfyllelse og lydighet. Vi er 'innviet til en ny lydighet ved Ånden' 1 Pet 1,2. Og 'lovens krav blir oppfylt i oss, som ikke lar oss lede av vår onde natur, men av Ånden', Rom 8,4. Ved Ånden kan vi beseire synde makten i vår onde natur. 'Lev et liv i Ånden! Da følger dere ikke begjæret i vår onde natur.' Gal 5,16. (Utnem 1997: 30)

Her forman es mennesket til å leve etter Åndens vilje og ikke etter sin onde naturs begjær. Lovens krav blir gjeldende for et menneske, som er i nådestanden, hvis det ikke følger Åndens vilje. Daglig vil et kristent menneske trenge Åndens gjerninger for å la seg lede vekk fra syndens vei. Utne m sier mer om hva helliggjørelsen inneholder av gode gjerninger å utføre: "Helliggjørelsen sikter ikke bare på syndens tilintetgjørelse i vårt liv, men også på å gjøre oss til medarbeidere for Guds store frelsesplan med verden". (Utnem 1997: 17)

Når Gud vil gjøre det nye mennesket til medarbeider, for å ta del i hans frelsesplan for verden, vil han utruste det for denne oppgaven gjennom helliggjørelsen. Gud vil da starte med å forvandle og fornye menneskets sinn slik at vi får en ny vilje som vil det samme som Hans. Utne m viser til at det er Ånden som virker denne prosessen:

Apostlene taler også om *sinnsfornyelse* som en parallell velsignelse til Ånds dâp og gjenfødelse. 'La dere forvandle ved (i kraft av) fornyelsen av deres sinn.' Rom 12,2. Sinnet kan i Guds ord stå som et uttrykk for hele vårt åndelige vesen, som menneske med vilje, tanker og følelser. Gjennom vårt

sinn avdekker vi hva som behersker vårt indre liv og hva vårt hjerte er fylt av. Som ugjennfødte mennesker som ikke er døpt i Ånden, har vi en trellbunden vilje i synden, et tankeliv som er mørklagt i forhold til Gud, og følelser som er avsporet i forhold til ham. (Utnem 1997: 31)

Det troende mennesket må også her bidra med å stille seg tilgjengelig og villig fram for å ta imot og la seg forvandle igjennom Den Hellige Åndes ledelse. Her formaner de troende til, sammen med Ånden, å se på hva som bor i deres indre av tanker og følelser som ikke er etter Guds vilje. Dette kan ofte være smertefulle prosesser for mennesket å gå inn i, men det er en viktig del av helliggjørelsen. Det må avsløres for mennesket at viljen er rettet mot mange syndige gjerninger slik at forvandlingen kan begynne å finne sted. Denne sinnsfornyelsen vil avdekke hva som befinner seg i hjertet til mennesket. Utnevn hevder:

Ved sinnsfornyelsen kommer vi også inn i et helt nytt forhold til Guds lov og bud. Loven er opprinnelig skrevet i alles hjerter. 'Vi er skapt og dannet i loven. (Luther.) Men ved synden har Guds lov blitt hjemløs og forvist fra vårt hjerte og derfor blitt en anklager mot oss. (Utnem 1997: 31-32)

Siden mennesket er under arvesynden har det flyttet seg vekk fra loven ved å ikke følge den. Det har brutt budene og har ingen mulighet for å oppfylle dem av egen vilje og kraft. Mennesket trenger å bli forvandlet, siden det står under dødsdommen som loven krever på grunn av synden i mennesket. Det er denne dødsdommen Jesus har utsont for mennesket, som har gjort det mulig for loven å komme inn i menneskets hjerter igjen, slik at en helliggjørelsesprosess kan starte i det troende mennesket. Utnevn sier dette slik: "Men Kristus har nettopp dertil fortjent oss forsoning, for at Den Hellige Ånd skal skape et nytt menneske av den gamle Adam". (Utnem 1997: 33)

Det er kjødet som skal tøyles til lydighet igjennom Den Hellige Ånds ledelse. Hvordan er det Ånden leder mennesket inn denne helliggjørelsesprosessen? Hva er det mennesket kan bidra med her av gode gjerninger? Utnevn sier:

Det er ved Guds ord som nådemiddel at Den Hellige Ånd skaper veksten i den helligelse vi har fått del i. Vårt Gudsforhold både skapes og oppholdes ved Guds ord. Ordet og Ånden hører uløselig sammen. Det er i kraft som er knyttet til dåpen, at det har sin frelsende virkning. (Utnem 1997: 46)

Her er troen helt sentral for å kunne ta imot og å la seg lede av Ånden når den formidler ledelse igjennom Guds ord. Dermed oppfordres den kristne til å bruke tid på å studere Ordet.

Nå vil vi se litt nærmere på hva Utnem hevder om formaningerne i Bibelen.

FORMANINGER

Når vi vender blikket mot formaningerne i Bibelen kommer det tydelig fram at det er forventet at det troende mennesket skal gjøre gode gjerninger. Hva er det som ligger i formaningerne? Utnem viser til betydningen av formaningerne:

Det ord fra Gud hvorved han virker vår helliggjørelse, er hovedsakelig *formaningens ord*. Ved det utløser Den Hellige Ånd evangeliets frelseskraft til helliggjørelsen. Formaninger kaller vi alle de mange tilskyndelser, oppmuntringer og påminnelser til et hellig liv som springer fram fra evangeliet. Formaningens ord er forkynnelse til 'de hellige i Kristus Jesus.' (Utnem 1997: 46-47)

Den Hellige Ånd utløser frelseskraft til helliggjørelsen ved formaningerne slik at de troende skal kunne vokse i hellighet. Hvordan virker denne frelseskraften? Siden det er ved å formanest, at de gode gjerningene skal komme til syne i en kristen sitt liv, er det av interesse å forstå hvordan formaningerne er satt sammen og konstruert. Er det noen trussel om straff bak formaningerne for dem som ikke følger dem? Er de av samme karakter som loven? Utnem hevder:

Formaningerne springer fram fra evangeliet og har dets kraft i seg. De har en annen karakter enn det vi kaller lovforkynnelse. Selv om formaningerne taler om det nye etiske livet og vår lovoppfyllelse, så er formaningerens ord verken

vanlig moralsk appell eller vanlig lovforkynnelse. De vil ikke anklage eller true med Guds dom over våre synder, det som er lovens oppgave overfor ubotferdige. (Utnem 1997: 47)

Det er ikke noe trussel om straff som er drivkraften bak formaningen og de er dermed ikke truende. De minner mer om en trener som oppmuntret sin utøver underveis til å yte mer og bedre og samtidig holde ut til mål. Utnevnelse viser at formaningene er svært viktige siden de forekommer så ofte i Guds ord:

Det vanligste ord i Det nye testamentet for formaningene er substantivet parakesis. Dette ord forekommer hele 29 ganger i NT. Det tilsvarende verbum parakaléin finner vi hele 103 ganger. Allerede hyppigheten av begrepene viser oss at formaningene er et viktig anliggende i Guds ord. Grunnbetydningen av verbet parakaléin er 'å kalle på fra siden'. Vi kan tenke på en supporters funksjon ovenfor en som løper. Det er tale om en oppmuntrende og tilskyndende funksjon. Det er en slik positiv oppgave formaningene har i de mange formaningsavsnitt i NT. Verbet og substantivet har en flerfoldig betydning, men alle har en positiv trøstende og oppmuntrende karakter. (Utnem 1997: 48)

Videre består formaningene av to deler, indikativ del og imperativ del, som utgjør formaningshelhet. Indikativdelen sier noe om hva Jesus har oppfylt for oss, slik at det kan vekke tro. Her ligger også kraften til det som kommer i imperativdelen. I imperativdelen oppfordres vi til å ta i bruk det Jesus allerede har gitt oss. Utnevnelse hevder: "Egentlig sier alle formaningene: 'Du er hellig, lev derfor ut din helligelse!'" (Utnem 1997: 48)

Her pekes det tilbake på at alt du trenger for å leve det nye livet er allerede gitt ved helligelse du mottok ved Jesu død og oppstandelse. Mennesket har allerede, i den nye relasjonen til Gud, fått Den Hellige Ånd som kan lede til helliggjørelsen. Dermed kan mennesket leve ut det formaningene oppmuntret til av gode gjerninger.

Formaningene har sin rot i det gode budskapet om at alt er gjort ferdig og gitt dere, bare dere tar imot det i tro. 'Du er hellig' vil da bli indikativdelen av formaningen,

mens 'lev derfor ut din helligelse!' er da imperativdelen. Det er disse to bitene som da blir den hele formaningen. 'Du er hellig' vil ikke gjelde for et ikke troende menneske, som ikke har mottatt Den Hellige Ånd. Dermed kan ikke den andre delen av formaningene bli gjeldende for den ikke troende. Det er da ikke mulig for en ikke troende å leve i helliggjørelsen. Formaningene er kun rettet til de troende.

Til forskjell fra loven har formaningenens imperativdel ikke en finalistisk form. I lovens form lyder det at man skal gjøre følgende for å oppnå følgende, slik er ikke formaningene bygget. Utnem viser forskjellen på loven og formaningen slik:

”Kjemp mot synden for at dere kan bli herre over den! Men: 'Da dere er løst fra syndens maktvelde, så la den ikke få makt over dere!'”. (Utnem 1997: 49)

Her er 'kjemp mot synden' lovens ordlyd med et finalistisk fokus 'for at dere kan bli herre over den!'. Formaningen har 'Da dere er løst fra syndens maktvelde' som er indikativ delen og 'så la den ikke få makt over dere!' som er imperativ delen.

Det troende menneskets gode gjerning, med å hindre at synden får makt, har da ikke en bestemt indikator på når oppdraget er utført. Har da formaningene ingen slutt indikator eller et tidselement for når det er oppfylt? Utnem sier: ”Formaningenes konkrete innhold sikter på at vi som Guds folk skal bli 'uklanderlige i hellighet for vår Gud og Far når vår Herre Jesus kommer med alle sine hellige.' 1Tess 3,13”. (Utnem 1997: 50)

De troende skal da fortsette våre gode gjerninger, ved å leve ut det vi formaner til, helt til Jesus kommer igjen. Hvilken typer gode gjerninger er det som formaningene peker mot? Hva er det formaningene ønsker å gi og formidle til det troende mennesket?

Formaningene ønsker å kunne veilede det nye mennesket, ved å oppmuntre det til å velge kjærlighetens vei igjennom livets mange valg. Noe som da vil vise seg i kjærlighet til Gud og nesten, når det nye livet vandrer inn i de mange ferdiglagte gode gjerninger. Noen av disse gode gjerningene er å forkynne Guds ord for vår neste for å videreformidle Guds frelsesverk, slik at Gud kan skape tro i vår neste.

På en slik måte blir vi også Guds medarbeidere siden vi formidler evangeliet om hans frelse for alle mennesker. Utnem sier: ”Formaningene gjør oss til Guds medarbeidere for evangeliets veg til alle folkeslag”. (Utnem 1997: 50)

Formaningenes helliggjørende funksjon for den som lar seg formane, sammenfaller med evangeliets innhold om Jesu korsdød og oppstandelse. Formaningene driver mennesket til en korsfestelse av kjødet eller den onde naturen, for så formidle liv til det nye mennesket. Utnem viser til at formaningene formidler også kraften til dette: "De formidler evangeliets kraft til helliggjørelse og virker til korsfestelse av det gamle mennesket og vekst for det nye troende menneske". (Utnem 1997: 50)

Dette er en prosess som vil vare livet ut for et troende menneske. Det er Jesus sin seier i døden og oppstandelsen som gir formaningene innhold. Utnem hevder: "Formaningene er bestemt av Jesu seier over alle gudfientlige makter, av seieren over Satan og hans demonhær i himmelrommet, over verden og dens makt til å forføre og over syndemakten i vår onde natur (kjødet)". (Utnem 1997: 54)

Formaningene leder det troende mennesket inn i gjerninger som skal hindre at det blir forført og at det dermed ikke følger Guds vilje. De skal også lede mennesket inn i gjerninger som lar det komme mer og mer fri fra syndemakten i kjødet. Utnem viser til at det er fremdeles en kamp å utkjempe:

Den gamle verdens fordervsmakter er ennå ikke avviklet, selv om de er beseiret. Synden er ikke død, vår onde natur (kjødet) er ikke død, Satan og hans demonhær er ikke satt ut av virksomhet. Men som kristen har vi fått et nytt forhold til disse makter. Vi er ikke lenger underlagt syndens og kjødets herrevelde, men synden og kjødet er ennå i oss. (Utnem 1997: 55-56)

Det troende mennesket er ikke slave under Satan lenger, men er fremdeles innenfor rekkevidde av hans innflytelse. Så lenge det er i denne verden står det i kamp mot alle åndsmakter og krefter som vil prøve og undertrykke Guds vilje i verden. Satan vil ha det troende og kjempende mennesket tilbake under sitt maktvelde og sin vilje. Det troende menneske formaneres da til å leve i gjerninger som beskytter mot Satans mange angrep. Utnem hevder: "Vi må derfor formaneres til 'å bli sterke i Herren og hans veldes kraft' og å 'ta på Guds fulle rustning', Ef 6,10ff". (Utnem 1997: 56)

Dermed formanes det troende mennesket til bønn og bibellesning for å få tak i denne beskyttende rustning som skal verne det mot Satans angrep. En rustning er noe som kles utpå kroppen for å beskytte mot angrep utenfra, men det nye troende mennesket trenger også å være på vakt mot angrep innenfra, i fra sitt gamle menneske. For å forsvare seg fra slike indre angrep formanes det nye menneske til å leve i Ånden, slik at det ikke lar seg lede av begjæret i sitt gamle menneske. Utnem seier: "Vår onde natur frister ennå med sitt syndige begjær. Vi må derfor tilskyndes til å 'leve et liv i Ånden!'. Da har vi løfte om ikke å følge begjæret i vår syndige natur, Gal 5,16".

(Utnem 1997: 56)

I denne striden det nye troende mennesket står i er det tydelig at det er mange gjerninger som må utføres for å kunne kjempe mot to fronter samtidig. Når formaningene oppmuntrer til å stå i denne striden henvender de seg til ånden i mennesket, som er blitt levende, som i sannhet ønsker å virke det den oppfordres til. Det troende mennesket må være lydige mot det som formanes skal det kunne stå i denne striden. Er det ulydig vil det føre til at formaningene feiler sin gode gjerning i å bevare mennesket. Utnem viser til menneskets lydighet: "Selv om det er den treenige Gud som helliggjør oss, så skjer ikke hans helliggjørende gjerning uten vår tilslutning og lydighet. Derfor gjelder det for troen å holde seg til Guds nåde som virker alt".

(Utnem 1997: 57)

Det er viktig at det troende mennesket legger sin tillit i formaningenes indikativdel, for så videre å handle i lydighet mot imperativdelen av formaningene. Det må ikke prøve å lure seg vekk fra det å handle i lydighet, fordi da vil det forhindre helliggjørelsesprosessen det står i. Lydighet er også noe Den Hellige Ånd formidler til det troende mennesket. Utnem sier: "Også lydighetens nåde er skjenket oss ved frelsen. Vi er 'ved Ånden innviet til lydighet.' 1 Pet 1,4". (Utnem 1997: 57)

Siden lydighetens nåde er gitt oss ved inngangen til kristenlivet er også dette noe den kristne formanes til å la vokse. For at lydigheten skal vokse må den kristne aktivt søke de kilder som Ånden bruker for å formidle helliggjørelse. Utnem viser da til:

Det arbeide på vår frelse, som vi formanes til, er flittig å bruke de nådemidler som Ånden benytter for sin helliggjørende gjerning i oss. Først og fremst

formanes vi til å 'la Guds ord bo rikelig iblant oss' og til å 'be uavlatelig.' Vi må leve trofast i troens rom, som er menighetens forsamling, og hyppig bruke den hellige nattverd. (Utnem 1997: 57)

Bibellesning og bønn blir den viktige gode gjerningen som en kristen skal utføre for å styrke sin lydighet ovenfor formaningerne. Denne lydigheten blir da synlig ved at den kristne prøver å holde og leve ut loven. Utnevn sier om formaningerne:

"Formaningenes religiøse og etiske innhold svarer til innholdet i de ti bud". (Utnem 1997: 50)

Grunnen til at et kristent menneske trenger å bli formanet er at det lever i indre spenning mellom det nye og det gamle mennesket. Selv om mennesket har fått Den Hellige Ånd vil det ikke vite umiddelbart hva som er rett og galt å gjøre i enhver situasjon fordi det gamle mennesket forsøker hele tiden å argumentere for sin vilje. Dermed trenger vi formaninger for å kunne avsløre den selvsentrerte vilje, i det gamle mennesket, som prøver å hindre Guds vilje for det nye mennesket.

Utnem viser til denne striden som blir vakt opp i det nye mennesket:

En usvikelig virkning av Den hellige Ånd i hjertet er at vi får en ny erkjennelse av alt som er vanhellig. Vi reagerer på en helt ny måte på synden i oss og omkring oss! En ny strid oppstår mellom vår syndige natur (kjødet) og det nye troens menneske, som er skapt i oss ved Åndens gjenfødende gjerning. (Utnem 1997: 58)

Mange formaninger peker på at det nye mennesket skal avkle seg det gamle mennesket. Det gamle mennesket ønsker ikke å bli avkledd eller å bli lydige mot det nye mennesket, derfor blir det strid. Det nye mennesket må oppmuntres gjennom formaninger til å kjempe en aktiv kamp mot det gamle mennesket, som en del av helliggjørelses prosessen. Utnevn sier om det nye mennesket:

Som de som er helliget, er vi ikke lenger 'i vår syndige natur' (kjødet), det vil si under dens maktvelde. Men fordi den syndige natur (kjødet) fortsatt er i oss, er Guds ord fullt av formaninger og tilskyndelser til å kjempe mot alle fristelser fra vår syndige natur. (Utnem 1997: 59)

Det nye mennesket har nå blitt gitt en ny mulighet for væren. Det kan nå være i Den Hellige Ånd eller i kjødet. For det ikke troende mennesket er det bare en mulig væren, og det er å være i kjødet. Utnem sier:

Vi er dømt til enten å være under Åndens eller under den syndige natur (kjødets) maktvelde. Disse to makter kjempe om å beherske oss. Vil vi ikke leve under Guds herrevelde ved Ånden, så er vi dømt til å leve under syndemakten i vår onde natur. (Utnem 1997: 60)

Det nye mennesket blir gjort rettferdig ved Den Hellige Ånd, samtidig med at det gamle mennesket er syndig. Menneskets syndige natur vil ødelegge for helliggjørelsen som det nye mennesket ønsker. Har da den syndige natur et jeg som vil gjøre syndige gjerninger og det nye mennesket et jeg som vil gjøre gode gjerninger? Er det da to forskjellige jeg i et og samme menneske? Utnem sier: "Vi har bare ett jeg, men dette jeg kan la seg styre og beherske både av det gamle og det nye menneskes vesen. Dette skjer aldri samtidig, men bare vekselvis". (Utnem 1997: 60)

Det nye menneskets vesen står i relasjon med Den Hellige Ånd om å prøve beherske og lede menneskets jeg. Har da det gamle mennesket noen allierte? Utnem sier: "Likesom vår onde natur ikke er en passiv størrelse, men stadig står under Satans påvirkning, slik er heller ikke Ånden passiv, men en aktiv pådriver til veksten i helliggjørelsen". (Utnem 1997: 60)

Det gamle mennesket blir påvirket av Satan, og får dermed også hjelp i kampen til å holde fokus på å få gjennomslag for sine gjerninger. Satan hjelper det gamle mennesket i kampen mot det nye og Den Hellige Ånd, om å ta og beherske og lede jeg-senteret i mennesket. Den makt som på et hvert tidspunkt dominerer jeg-senteret i mennesket kan da få gjennomslag for sine gjerninger. Jeg-senteret kan bare bli behersket av en makt om gangen, aldri to.

Hvilke gjerninger kan da det troende mennesket utføre for å hindre at jeg-senteret blir behersket av en uvilje mot Gud? Hvordan er det helliggjørelsen gjør sitt framtog i mennesket? Utnem viser til nådens funksjon i helliggjørelsen:

Det er ved Guds nåde at Åndens dødelse av synden i oss skjer. 'Guds nåde oppdrar oss til å si fra oss ugudeligheten og de verdslige lyster og leve i selvtukt, rettferd og gudsfrykt i den verden som nå er, mens vi venter på vårt håp skal få sin oppfyllelse.' Tit 2,12-13. (Utnem 1997: 62)

Ånden virker oppdragende på det gamle mennesket for å vinne fram med Guds vilje. Som et ledd i kampen om menneskets jeg-senter oppdrar Den Hellige Ånd det gamle mennesket ved å lede mennesket inn i gudsfrykt, rettferd og selvtukt. Dette blir da aktiviteter som skal hjelpe det til å leve disiplinert og holde fokus på å gjøre Guds viljes gjerninger. Utnevn viser til følgende hvis en ikke lar seg lede inn på disse områdene: "Udisiplinert kristenliv skaper boligkrise for Ånden i våre hjerter". (Utnem 1997: 63)

Disiplin og lydighet blir følgene av Den Hellige Ånds arbeid for det troende mennesket. Dette for å sikre sin egen plass i hjertet og at helliggjørelsesprosessen skal fortsette. Dermed blir en viktig gjerning for den troende å jobbe med seg selv. Utnevn viser til dette arbeidet: "Det betyr at vi hver dag må korsfeste alt det som ikke lar seg forene med det å være i Jesu følge". (Utnem 1997: 64)

Det nye mennesket må daglig drive selvransakelse for å se om det har Guds vilje i fokus når det ferdes på sine mange veier i sitt liv. Selvransakelsen vil da bestå i å prøve å lytte til Ånden for å høre om den sender noen varslings signaler når vi retter oss mot forskjellige gjerninger. Er vi på vei til å gjøre en syndig gjerning vil Ånden prøve å melde fra om dette, før den syndige gjerningen begås. Ånden blir da en aktiv medspiller også i selvransakelse. I selvransakelsen vil mennesket finne sine verste fiender som må bekjempes, Utnevn viser til Luther:

Luther kaller alle synder som blir igjen etter gjenfødselen, for 'våre verste fiender'. Disse synder 'sitter oss i kjødet og blodet', de representerer selve syndefordervet i vår onde natur. En sann kristen står i en livslang kamp mot de ideoende synder, som stadig vil gjøre seg gjeldende. (Utnem 1997: 69)

Dette syndefordervet i mennesket viser til menneskelige negative væremåter som er i den enkelte grunnet arv og anlegg. Det vil da være måter å samhandle med andre mennesker på som ligger svært latent hos den enkelte. Noen vil ha anlegg for hissigheit og vrede. Andre vil preget av selvhøvdelse eller selvopptatthet. Listen er lang over slike negative indre egenskaper som mennesket må ligge i en bevisst strid mot, hele sitt jordiske liv. Utnein viser til en vanskelig motstander for de fleste: "Det problemet som gir de fleste av oss mest kamp i vår helliggjørelse, er vel å temme vår ustyrlige tunge. Den må under Åndens tukt". (Utnein 1997: 71)

Veien til å avsløre det store syndefordervet i mennesket blir holdt fram av Ånden igjennom formaningene. Utnein sier:

Gjennom de mange formaninger i Bibelen mot alt som krenker den Ånd Gud har latt bo i oss, får vi en grundig erkjennelse av det syndeforderv, vi bærer i oss. Denne syndserkjennelsen vil følge oss som troende like til vår død. Den som ved Ånden blir bevart og seirer over de onde lyster og begjær, får ikke mindre syndserkjennelse. Enhver lære om at vi kan oppnå syndfrihet i dette liv mangler bibelsk grunnlag. Det er en viktig oppgave for Ånden å overbevise om synd. (Utnein 1997: 72)

Kampen mot synden i det troende mennesket er svært viktig fordi mennesket kan miste Den Hellige Ånd ved at det faller i synd og ikke vender seg vekk fra den. Utnein viser til Luther:

Men Konkordieformelen (et annet luthersk bekjennelsesskrift) bilegger denne striden med disse klare ord: 'Vi forkaster og fordømmer at troen og Den Hellige Ånds iboen ikke skulle gå tapt igjennom forsettlig synd, men at de hellige og utvalgte skulle beholde Den Hellige Ånd skjønt de faller i ekteskapsbrudd og andre synder og farer fram i dem.' (Utnein 1997: 66)

Hvis det nye mennesket blir stående i synden, vil det drive ut Den Hellige Ånd med sitt valg. Når Den Hellige Ånd er blitt drevet ut av hjertet, vil han stå utenfor å banke på for å komme inn igjen. Fra at Ånden var en formanende veileder i Hjertet er Den nå blitt en lovens anklager som peker fram mot dommen og vreden, hvis vi ikke

endrer livsførselen. Utnefn sier om Ånden: "Han blir stående utenfor vår hjertedør og formidler Guds domsord mot oss. Vi får smake lovens forbannelse, som har Guds vredestrussel i seg". (Utnefn 1997: 67)

Utnefn viser videre til følgende for den som blir værende i synden: "Forblir vi i vårt fall uten bot, tilgivelse og oppreisning, lider vi skipbrudd på vår tro. Troen kan bare leve i en god samvittighet, 1Tim 1,19". (Utnefn 1997: 66)

Hvis vi ikke vender om fra våre synder og til Guds vilje, ødelegger vi troen. Det å få hjelp til å vende seg vekk fra synden, og ikke jage etter den, er noe mennesket trenger fra Den Hellige Ånd hele det kristne livet. Utnefn viser til syndens tanker som stadig dukker opp i det troende mennesket:

Så lenge vår gamle natur enda henger ved oss, vil vi ikke unngå at de onde lyster stiger opp av det syndeforderv den har i seg. Men at de onde tanker, lyster og begjær melder seg, må ikke få oss til å miste troen på at vi er rette kristne. Satan er særlig etter oss som han har tapt sitt herrevelde over, for om mulig å vinne oss tilbake til seg. Luther sammenligner alle de fristelser som kan komme over oss med fugler som kommer flyvende over hodet på oss. Det kan vi ikke hindre. Men vi kan hindre at de slår seg ned og bygger rede i vårt hode. Da først føder vi synden, sier han. (Utnefn 1997: 74)

ÅNDEN GIR VEKST TIL DET NYE MENNESKE

Det har vært mye fokus på hvordan Den Hellige Ånd kjemper mot det gamle mennesket for å drepe den syndige naturen. Nå skal vi se på hva Den Hellige Ånd lar vokse fram i det troende mennesket og hva som blir gitt liv.

Denne delen av helliggjørelsen tar sikte på å la Jesus få skikkelse i det troende mennesket. Utnefn sier: "Den positive siden ved vår helliggjørelse er at Jesus vinner skikkelse i oss. Vi er bestemt til å bli 'likeformet etter hans Sønnns bilde', Rom 8,29" (Utnefn 1997: 77).

Når mennesket skal bli likeformet med Jesus betyr det at mennesket får gradvis tilbake den naturen det hadde før syndefallet, det blir da mer og mer lik Jesus sin sanne menneskenatur. Det er kun Den Hellige Ånd som kan lede mennesket på denne helliggjørende veien som leder til det sanne mennesket. Veien til å bli sant et menneske er Jesus, eller det å være i Jesus. Der denne nyskapelsen mot det sanne mennesket finner sted, er nettopp i det frelsende samfunn Jesus bringer mennesket inn i når det søker han i tro ved Den Hellige Ånd. Utnevn sier: "Like så visst som vi dør med Kristus for at det gamle mennesket skal brytes ned, så levendegjøres vi med Kristus til det nye menneskes oppbygging". (Utnevn 1997: 78)

Når Den Hellige Ånd fostrer det nye mennesket i sin helliggjørende gjerning, lar han det vokse fram i det nye mennesket det man kaller Åndens frukter. Kjærlighetens frukt vil da være den viktigste frukten for det nye mennesket fordi all annen frukt, fra Åndens gjerning, vil bære denne kjærligheten i seg. Denne kjærligheten vil da vise seg i de mange andre gode fruktene fra Ånden, i det nye mennesket.

Er det noe en troende må gjøre for at Åndens frukter skal vokse fram?

Utnevn sier: "Som troende lever og ånder vi i Guds vidunderlige kjærlighet, og denne kjærlighet skal prege Guds folk. Men det avhenger helt av at vi følger Jesu formaning: 'Bli i min kjærlighet!' Joh 15,9". (Utnevn 1997: 79)

For at vi skal kunne la denne kjærligheten vokse fram i oss må vi følge formaningen om å bli i Jesu kjærlighet. Det troende mennesket må da gjøre en egeninnsats for å holde seg i Jesu kjærlighet. Denne kjærligheten finnes i relasjonen med Jesus og blir utøst av Ånden i de troendes hjerter. Utnevn sier noen om den guddommelige natur i denne kjærligheten:

Den guddommelige kjærlighet kalles i Det nye testamentes grunnspråk agape. Den er en guddommelig, spontan kjærlighet, som elsker uavhengig av om det er noe elskverdig ved dem den elsker. Den menneskelige kjærlighet kalles eros. Den er den mellommenneskelige kjærlighet, som er betinget av at det er noe elskelig hos objektet. Ved at vi får del i Guds kjærlighet, får vi evnen til, som Gud, å elske også våre fiender. Det er denne agapekjærlighet vi som Guds folk er begavet med og som gjør oss til et annerledes folk i verden, Matt 5,44-48. (Utnevn 1997: 80)

Guds kjærlighet har et fokus rettet mot nesten, uavhengig om den har gjort seg fortjent til den eller ikke. Den er helt forskjellig fra den kjærligheten som kommer i fra mennesket, fordi den må ha en elskverdig årsak hos objektet den skal kunne rettes mot. Guds kjærlighet vil da kunne gjøre det mulig for et troende menneske å gjøre gode gjerninger mot sine uvenner og fiender. Ved at det troende mennesket utfører gode gjerninger mot sinne fiender, vil dette være stridende mot fornuften som bor i mennesket. Dette vil da være en viktig del av helliggjørelsen av mennesket. Utneem viser til dette, : ”Det hører med til helliggjørelsens gode strid å ikke bare få sin falne vilje, men også sin falne fornuft til ydmykt å underordne seg Guds ords autoritet”. (Utneem 1997: 84)

Utneem viser videre til at det er svært viktig å lytte til Åndens ledelse når vi leser i Bibelen, ved at vi er lydige mot ordet. Han sier:

Det er avgjørende for framgang i innsikten i Guds ord at vi er lydige mot det lys Ånden gir oss. Bibellydighet åpner skriftene for oss, men bibelulydighet lukker dem. Vi må derfor bli Ordets gjørere og ikke bare dets hørere. Sann framgang i vårt liv med Gud vinner vi bare ved 'troens lydighet' mot Ordets lys. Gud ord må få rot i hjertene, så vi smelter sammen med det. (Utneem 1997: 84)

Det er viktig for den troende å lydig gjøre de gjerninger Ordet viser til i Bibelen. Å få mennesket til å gjøre det Ordet sier er det helliggjørelsesprosessen strever etter, slik at Ordet og mennesket smelter sammen.

Når gode gjerninger skal rettes mot nesten uten en grunn i mennesket selv, men ut fra Guds ord, vil mennesket måtte se hvor bunnløst egoismen sitter i seg selv og hvor ulikt det er i forhold til Guds kjærlighet. Utneem viser at: ”Gjennom et liv i diakonal tjeneste skal vi lære å tre ut av vår selvopptatthet og selvsentrering, for egoismen er en generalsynd i vårt liv. (Utneem 1997: 93)

Dermed blir det å gjøre gode gjerninger for nesten svært viktig for helliggjørelsesprosessen fordi det tvinger vårt fokus vekk fra oss selv og hva som

gagner oss. Utnem sier om de gode gjerninger: "Det er viktig at vi akter på det Guds ord sier om de gode gjerningers betydning i helliggjørelsen. De gode gjerninger mot vår neste er troens rette kjennetegn". (Utnem 1997: 93)

Utnem hevder at når bibelen peker på hva en god gjerning er forutsetter den at det er kun det troende mennesket, i Jesus, som kan gjøre virkelig gode gjerninger. Dette siden de gode gjerninger er Åndens frukt og ikke menneskets verk alene. Mennesket uten Ånden kan da kun gjøre lovgjeringer som har mellommenneskelig verdi. Disse lovgjeringene er blir da ofte utført med et motiv om å prøve å gjøre seg selv rettferdig. Utnem sier: "De er ikke ekte lovoppfyllelse, for Guds lov er jo åndelig, og kan bare oppfylles av åndelige mennesker som frukt av deres samfunn med Jesus i Ånden". (Utnem 1997: 94)

Det nye mennesket trenger å bli oppmuntret til å gjøre gode gjerninger. Som et nytt menneske som har mulighet for å gjøre gode gjerninger må det la seg formane til dette gjennom de mange formaninger i Bibelen. Gode gjerninger skjer ikke automatisk eller helt naturlig i et nylig troende menneske.

Utnem viser til Paulus lære om gjerninger: "Paulus som forkynner det 'lovfrie evangelium', sier: 'Våre folk må lære å gjøre gode gjerninger.' Tit 3,14. 'Bli ivrige etter å gjøre gode gjerninger.' Tit 3,8". (Utnem 1997: 94)

Trening må til for det nye mennesket for å bli dyktiggjort i det å gjøre gode gjerninger. Det nye mennesket må også bli disiplinert slik at det gjør gode gjerninger. Hva er så formålet med å gjøre gode gjerninger? Utnem sier: "Gjerningene skal manifestere evangeliets kraft og påvirke verden positivt, så den åpner seg for ordet om Jesus som alene kan skape tro, og lar seg frelse, Matt 5,13-16". (Utnem 1997: 95)

Gjerningene er da både et ledd i helliggjørelsesprosessen og en veiåpner for evangeliet inn til nesten. Utnem viser til Luther:

Luther har sagt mye om dette som vi bør legge oss på hjertet: 'Hele kristenlivet består av to stykker: Dette å tro og elske, eller å motta velgjerninger av Gud og vise velgjerninger mot nesten, likesom da den hele

skrift driver på med begge deler. Den ene kan ikke være den andre foruten. Jo, fastere noen tror, dess flittigere og villigere er han til å hjelpe sin neste. Således driver troen kjærligheten og kjærligheten forøker troen... Ved å tro og elske blir liksom mennesket satt i midten mellom Gud og nesten, så han ovenfra mottar og nedentil gir ut. Han blir likesom et rør, hvorigjennom den guddommelige godhet uten opphold flyter til andre mennesker.' (Utnem 1997: 95)

Mennesket som tror og elsker mottar godhet fra Gud, for så å gi godhet videre til sin neste. Når troen øker eller blir fastere vil også tjenerviljen mot nesten øke i intensitet. Når det troende mennesket viser kjærlighet igjennom godhet mot nesten, blir troen til vedkommende større. Det virker som om at når man praktiserer troen ved å gjøre gode gjerninger i kjærlighet mot nesten blir troen fastere, eller øker, slik at vi igjen kan gjøre enda mer godhet for nesten. Troen gjør at kjærligheten vokser og kjærligheten i praksis gjør at troen vokser. Det er Gud som gir godhet til det troende mennesket for at det aktivt skal gis videre. Dermed vil også mengden med godhet øke, fra Gud til den troende, ettersom gode gjerninger blir utført hyppigere. Hvordan ser den godheten ut som det troende mennesket får fra Gud, for å kunne tjene nesten? Utnem viser til Luthers tanker om dette:

Alt hva Gud gir oss, gir han oss for at vi derved skal tjene vår nødlidende bror. Vi skal stille vår hellighet, vår visdom, vår anseelse og våre eiendeler til de trengende, syndige og foraktede medmenneskers tjeneste... Du skal ikke gå omkring og spørre etter hva du skal gjøre, men gå hen og tjen din neste, hjelp og råd ham og gjør alt godt for ham. Gode gjerninger er bare de som tjener nesten og er gode for ham. Derpå står det ganske og aldeles.' (Utnem 1997: 95)

Vi skal stille alt vi har, til rådighet for å hjelpe de som trenger det. Vi skal ikke dvele med å hjelpe, men gå i gang og gjøre det. Her ser vi at Guds godhet oppsøker, snakker med og hjelper, og gjør gode gjerninger for nesten. Dette er da Guds godhet, som viser seg i disse gjerningene, som vil være gode og tjenlige for nesten.

Utnem peker på at det er viktig for et troende mennesket å se seg om hva Gud har på forhånd lagt klar av gode gjerninger å utføre. Han viser til den barmhjertige samaritan: "Han ser at Gud har lagt en gjerning ferdig for ham, for at han skal gå inn i den ved å ta seg av den nødstedte. Han er rede til personlig innsats og offer". (Utnem 1997: 96-97)

På denne måten blir det viktig for det troende mennesket å gå inn i disse gjerningene som Gud har lagt klar, for det vil gi vekst i troen og bidra til at det nye livet i det troende mennesket får vokse. Utnem viser til vekst:

Guds ord formaner oss til å la oss fylle av Ånden, Ef 5,18. Ved større åndsfylde utløses en stadig større fylde av Guds kjærlighet i våre liv. Åndens fylde fordyper samfunnet med vår herre og frelser, hvis hele vesen er kjærlighet. Åndes fylde like danner oss med Jesus, så han mer og mer preger oss med sin kjærlighet. Kjærligheten skal være Guds folks særpreg og kjennetegn i verden! (Utnem 1997: 100)

Ved å følge formaningene vil dette gi verden et synlig tegn på at Guds godhet er tilgjengelig blant de kristne, for alle mennesker.

Vi oppfordres til å vandre i gode gjerninger for nesten, som disipler av Jesus. Utnem viser hva det å etterfølge Jesus medfører: "Det er i etterfølgelsen av Jesus vi mer og mer mister vårt selvliv og finner det nye livet i ham. I hans spor på kjærlighetens veger blir vi i sannhet disipler som han vinner skikkelse i". (Utnem 1997: 102)

Det er når vi aktivt følger etter Jesus, ved å gå inn i de ferdiglagte gode gjerningene som er klargjort for oss til å gå inn i, at vi blir disipler der hans skikkelse vokser og kommer til syne for nesten. Utnem viser til innholdet i disippelrelasjonen det troende mennesket blir satt inn i:

Ordet disippel betyr i Guds ord lærling eller elev. Jesus opptrer som rabbi overfor sine disipler, og hans undervisning av dem foregår mens de følger ham på hans vandringer. Som et forbilde for dem lever Jesus ut det han forkynner.

Jesus kaller alle som han frelser, til sine etterfølgere. 'Følg meg!' Og det er som Jesu etterfølgere vi lærer å holde (praktisere) alt det han har befalt oss. (Utnem 1997: 101)

Det er tydelig at det å bli lært også henger sammen med å gjøre. Det å være en disippel av Jesus betyr å gjøre gode gjerninger for vår neste. Dermed blir det viktig å la seg formane, når formaningene lyder, for å vokse i disippelskap til Jesus. Utne-m hevder at "det nye mennesket fostres i oss ved at Ånden driver oss ut for å være en Kristus for vår neste. 'Å leve i Ånden' og 'vandre i Ånden' er samme sak som å følge i Jesu spor". (Utnem 1997: 102)

Her knyttes det å være en etterfølger av Jesus opp mot det å gjøre gode gjerninger. Fordi det å leve i Ånden betyr å følge opp formaningene og dermed gjøre godhet mot nesten. Hvilke følger får det for et troende menneske å ikke la seg formane til gode gjerninger? Utne-m viser til lønn etter gjerning:

Paulus gir også klart uttrykk for dette i Rom 2,6-8: 'Han skal lønne enhver etter det han har gjort: De som utrettelig gjør det gode og søker ære, herlighet og uforgjengelighet (hos Gud), skal få evig liv. Men de som bare tenker på seg selv, som lar seg lede av uretten og er ulydig mot sannheten, har vrede og harme i vente.' Gjerningene skal vitne for oss eller mot oss i dommen. (Utnem 1997: 108)

Det å ikke leve etter formaningene vil få negative følger på dommens dag for mennesket som ikke lar seg lede av dem. På dommens dag skal troens testes for å se hvor ekte den er. For å se om den er bygget på fjell eller sand, slik Jesus viser til i sin lignelse etter Bergprekenen. Hva er det som tester troen? Utne-m viser til viktigheten av å ha fulgt formaningene på dommens dag for troens ekthet: "Det betyr ikke at det er de gode gjerninger, troens og Ånden frukt, som rettferdiggjør oss i dommen, men de rettferdiggjør troens ekthet". (Utnem 1997: 115)

Det er altså mulig å bli dømt på dommens dag for å ha en uekte tro, hvis de gode gjerningene mangler. Utne-m viser til Luthers lære om tro og gjerninger:

Med derfor skal vi holde det for visst at hvor troen ikke er, der kan det heller ikke være gode gjerninger. Og motsatt: Der hvor det ikke er gode gjerninger, der kan det heller ikke være tro. Derfor står troen og gode gjerninger sammen, for i dem sammenfattes hele den kristne tro. Som du lever, slik vil det gå deg! Etter det vil Gud dømme. Derfor om Gud vil dømme etter gjerninger, så blir det og sant at gjerningene bare er troens frukter, av hvilke man kan se om det er tro eller vantro.' (Utnem 1997: 115)

Tro og gjerninger hører uløselig sammen, så dermed kan Gud også velge å se på gjerningene så vel som troen når han dømmer i dommen. Utnevn hevder:

Jesus krever ikke etisk fullkommenhet av sitt folk på den store dag, men at det disippelskap som dåpen er inngang til, har realisert seg i etterfølgelsen av ham. De som ikke har tatt sitt kors opp og fulgt Jesus, er ham ikke verd, Matt 10,8; 16,24. (Utnem 1997: 116)

Jesus krever at den troende er på den rette veien når han kommer igjen, for å dømme. Den rette veien er å la seg helliggjøre av Ånden og gjøre gode gjerninger som følge. Utnevn viser til steder i Bibelen som formaner til gode gjerninger:

Om Guds ord forbyr lovgjerninger, så formaner det intenst oss som lever troens nye liv, til å gjøre gode gjerninger, Gal 6,10; Ef 2,10; Tit 2,14; 3,14. Og alt Guds ord sier at uten den nye lydighet er trosforholdet uekte og dømt til undergang, Jak 2,17, 20, 26. For Gud 'gjelder bare tro, virksom i kjærlighet', Gal 5,6. (Utnem 1997: 116-117)

Lydighet i helliggjørelsen blir en viktig dyd for den troende, slik at ikke disippel relasjonene med Jesus skal blir dømt fordi den var falsk. Å leve det nye troens liv medfører å gjøre godhet mot nesten. Utnevn viser til dette: "Artikkel XII i Augustana understreker at de gode gjerninger må følge omvendelsen. Og i artikkel XX står det: 'Fordi Den Hellige Ånd mottas ved troen, fornyes hjertene og antar et annet sinn, så de (troende) kan øve gode gjerninger.' (Utnem 1997: 117)".

Uten gode gjerninger er troen uekte og det vil medføre at den troende blir dømt på dommens dag. Alle den troendes gjerninger skal bli dømt på dommens dag, denne viten er noe som vil skjerpe fokus for den troende, ifølge Utne: "Bevisstheten om at vi skal dømmes etter våre gjerninger skal holde troen våken og være en hjelp til ikke å sløves i vår streben etter helliggjørelse". (Utne 1997: 117)

Tilgivelse for bekjente synder vil da være en trøst for det troende mennesket, siden tilgitte synder ikke lenger blir tilregnet den troende. Utne viser til at det alltid vil være behov for å søke tilgivelse hos Gud:

Vi har i denne boken vist at helliggjørelsen er en vekstprosess som varer hele livet. Derfor må også gjenfødte kristne ofte gjøre ordene i Rom 7,19 til sine. Vi lever dessverre ikke alltid i Ånden så vi seirer over synden. Vi lider nederlag. Så lenge vi ennå har det gamle menneske å slite med, vil vi også sukke: 'Det gode som jeg vil, gjør jeg ikke, og det onde som jeg ikke vil, det gjør jeg.' (Utne 1997: 150)

Nå har vi sett på så langt at når et menneske blir frelst er det kommet inn i en relasjon til den korsfestede og oppstandne, Jesus Kristus. Alt det trenger for å leve det nye livet er allerede gitt ved helligelse det mottok ved Jesu død og oppstandelse.

Mennesket sin ånd var død, men Den Hellige Ånd ga den liv i menneskets nye fødsel. Det er ånden som er blitt levende, ved Den Hellige Ånd, som nå trenger å vokse og utvikle seg slik at det kan bli det sanne menneske det var skapt til å være. Det er denne nyskapelsen mot det sanne mennesket som finner sted i det frelsende samfunn Jesus bringer mennesket inn i når det søker han i tro ved Den Hellige Ånd.

Den Hellige Ånd er det som gjør at et menneske kan tro på Jesus og ha en relasjon til ham. Evangeliet har en helt sentral betydning for Den Hellige Ånds arbeid med å kalle mennesker til tro. Troen er da helt vesentlig for å kunne ta imot og å la seg lede av Ånden når den formidler ledelse igjennom Guds ord.

Den Hellige Ånd utløser frelseskraft til helliggjørelsen ved formaningene slik at de troende skal kunne vokse i helliget. Formaningene sin helliggjørende funksjon for den

som lar seg formane, sammenfaller med evangeliets innhold om Jesus sin død på korset og oppstandelse. Formaningene driver menneske til en korsfestelse av kjødet eller den onde naturen for så å formidle liv til det nye menneske.

Mennesket som står i relasjon med Jesus oppfordres til å gjøre noe selv for å få tak i mer av helliggjørelsen. Mennesket formaneres til å streve etter den, dermed ser det ut for at kraften til helliggjørelsen kan utebli hvis menneske ikke strever. Her formaneres mennesket til å leve etter Åndens vilje og ikke etter sin onde naturs begjær. Lovens krav blir gjeldende for et menneske som er i nådestanden, hvis det ikke følger Åndens vilje.

Satan vil ha det troende og kjempende mennesket tilbake under sitt maktvelde og sin vilje. Det gamle menneske blir påvirket av Satan, og får dermed også hjelp i kampen til å holde fokus på å få gjennomslag for sine gjerninger. Satan hjelper det gamle mennesket i kampen mot det nye og Den Hellige Ånd.

Ånden virker oppdragende på det gamle mennesket for å vinne fram med Guds vilje. Disiplin og lydighet blir følgende av Den Hellige Ånd sitt arbeid for det troende mennesket. Dette for å sikre sin egen plass i hjertet og at helliggjørelsesprosessen skal fortsette. Er vi på vei til å gjøre en syndig gjerning vil Ånden prøve å melde fra om dette, før den syndige gjerningen begås. Ånden blir da en aktiv medspiller også i selvransakelse.

Det nye mennesket, med Ånden, har i sin grunnleggende helligelse mottatt muligheten for å gjøre gode gjerninger. Da kan mennesket leve ut det formaningene oppmuntrer til av gode gjerninger. Som et nytt menneske som har mulighet for å gjøre gode gjerninger må det la seg formane til dette gjennom de mange formaninger i Bibelen. Det nye mennesket må oppmuntres igjennom formaningene til å kjempe en aktiv kamp mot det gamle mennesket, som en del av helliggjørelsesprosessen. Formaningene ønsker å kunne veilede det nye mennesket, ved å oppmuntre det til å velge kjærlighetens vei igjennom livet. Helliggjørelsen er en mulig følge av troen. Mennesket kan miste sin frelse hvis det ikke blir helliggjort.

Gode gjerninger er da både et ledd i helliggjørelsesprosessen og en veiåpner for evangeliet inn til nesten. Det å være en disippel av Jesus betyr å gjøre gode gjerninger for vår neste. Fordi det å leve i Ånden betyr å følge opp formaningene og dermed gjøre godhet mot nesten.

Troen gjør at kjærligheten vokser og kjærligheten i praksis gjør at troen vokser. Tro og gjerninger hører uløselig sammen, så dermed kan Gud også velge å se på gjerningene så vel som troen når han dømmer i dommen. Uten gode gjerninger er troen uekte og det vil medføre at den troende blir dømt på dommens dag.

Det er altså mulig å bli dømt på dommens dag for å ha en uekte tro, hvis de gode gjerningene mangler. Hvis vi ikke vender om fra våre synder og til Guds vilje, ødelegger vi troen. Dermed blir det viktig for det troende menneske å la seg formane til gode gjerninger for å kunne bli stående med en ekte tro i dommen.

KAP. 5: SAMMENLIGNING OG DRØFTING

Luther hevder: Guds nåde er at han sender ut sitt ord til jorden og gjennom ordet lar nåden bli formidlet til menneskene. Nåden er det budskapet om at frelsen blir gitt til mennesket uten noe krav om at noen ytre gjerninger må bli gjort for å kunne ta imot den. Det er umulig å gripe frelsen ved hjelp av menneskelige anstrengelser. Når mennesket forstår at de ikke kan nå frelsen ved egen kraft, begynner den rette ydmykelsen av mennesket, på veien til å kunne motta frelsen. Når Gud har frelst et menneske er dette helt og holdent hans verk.

Utnem viser til Luther sin lille katekismus om menneskets manglende evne til å bidra til frelsen. Mennesket kan ikke bidra med noen gjerninger for å kunne utrette noe på denne grunnleggende helligelsen som det blir gitt.

Her er Luther og Utnem tydelige på at det er ingen gjerninger som kan gjøres av et menneske, som ikke har nåden, for at det skal kunne tilegne seg nåden med den grunnleggende helligelsen fra Gud.

Hva inneholder denne grunnleggende helligelsen?

Luther hevder at det er gjennom troen at mennesket mottar nåden som setter mennesket i sin nye posisjon ovenfor Gud. Det er kun troen som kan gripe og fastholde Guds ord og løfter som sanne. Tror mennesket på Jesus har det løfte om nåden og alle ting. Når et menneske tar imot frelsen, blir dette mennesket nytt. Luther har sagt at ved troen blir mennesket et annet menneske, det er da det indre mennesket som blir rettferdig ved troen alene. Det mennesket som er utvalgt av Gud til å ta imot nåden, står nå i en relasjon til Gud. Nå kan Gud bevege sine utvalgte igjennom nådens Ånd i menneskets nye skapning. Den Hellige Ånd kan nå bo i det nye mennesket.

Utnem viser til at når et menneske blir frelst er det kommet inn i en relasjon til den korsfestede og oppstandne, Jesus Kristus. Mennesket sin ånd var død, men Den Hellige Ånd ga den liv i menneskets nye fødsel. Det er ånden i det nye mennesket som er blitt levende, ved Den Hellige Ånd. Denne helligelsen inneholder en renselse fra syndeskyld og en rettferdiggjørelse som er en utfrielse fra lovens dødsdom over

det syndige mennesket. Dette bringer mennesket inn i et nytt samfunn med Gud. I dette samfunnet har mennesket fått alt det trenger for å leve i relasjonen til sin nye Herre og frelser. Det nye mennesket, med Ånden, har i denne grunnleggende helligelse mottatt et nytt vekstpotensiale og muligheten for å gjøre gode gjerninger etter Guds vilje.

Både Luther og Utnem holder fram at i den grunnleggende helligelsen blir mennesket nytt og det kommer inn i en relasjon til Gud. Den Hellige Ånd har nå blitt gitt og gjort plass til i det nye mennesket. Nå kan det nye mennesket tro at Guds løfter er sanne og at Jesus har brakt ned frelse fra Gud. Dette siden både Luther og Utnem forutsetter at troen må bli gitt mennesket fordi det er troen alene som kan ta imot og holde ved den grunnleggende helligelsen. Videre er de enige om at det nye mennesket står rettferdig ovenfor lovens krav og er dermed renvasket for syndeskyld med en mulighet for å gjøre gode gjerninger.

Når det gjelder synet på hvordan det nye mennesket er blitt skrudd sammen, etter at det mottok den grunnleggende helligelsen og fikk Den Hellige Ånd, er det vanskeligere og få øye på om Luther og Utnem har et likt syn på dette. Jeg vil nå gå nærmere inn på forståelsen av hvordan det nye mennesket henger sammen.

Hvorfor må det nye mennesket formanest til gode gjerninger?

Luther hevder at det nye mennesket er fremdeles preget av arvesynden og blir motarbeidet av den når det ønsker å gjøre det gode. Det er tydelig at det nye mennesket blir influert av to viljer som vil i motsatt retninger, det gode eller det onde. Ånden strider da mot kroppen om hva som skal bli gjort. Det indre mennesket, som har troen og er stilt over det ytre mennesket som en fri herre ikke underlagt noen, er helt avhengig av at det ytre mennesket når det gjelder å få gjort gode gjerninger. Dette medfører vansker, fordi disse to menneskene, i et menneske, ligger i strid med hverandre slik at menneskekroppens begjær motarbeider Åndens vilje i det indre mennesket. Det indre mennesket er ansvarlig for at det blir gjort gode gjerninger og må dermed prøve å styre det ytre mennesket etter formaningene. Det er kun de som Gud har utvalgt og gjort gudfryktige som kan bli forandret til det bedre igjennom Den Hellig Ånd.

Utnem hevder at grunnen til at det nye mennesket trenger å formanest er at det lever i en indre spenning mellom det nye og det gamle mennesket. Selv om mennesket har fått Den Hellige Ånd vil det ikke vite umiddelbart hva som er rett og galt å gjøre i enhver situasjon fordi det gamle mennesket forsøker hele tiden å argumentere for sin vilje. Dermed trenger vi formanestene for å kunne avsløre den selvsentrerte viljen, i det gamle mennesket, som prøver å hinder Guds vilje for det nye mennesket.

Det nye mennesket må oppmuntres igjennom formanestene til å kjempe en aktive kamp mot det gamle mennesket, som en del av helliggjørelsesprosessen.

Formanestene skal drive det nye mennesket til en korsfestelse av kjødet eller den onde naturen for så å formidle liv til det nye mennesket. Det er kjødet som skal tøyles til lydighet igjennom Den Hellige Ånds ledelse. Det er ved Åndens hjelp at det nye mennesket skal kjempe mot sine synder, med et mål om å vinne over dem, og ikke gå i syndens tjeneste. Det nye mennesket må være lydige mot det som formanest dersom det skal kunne stå i denne striden, fordi det har fremdeles en syndig natur som begjærer.

Både Luther og Utnem viser til at når et menneske har mottatt frelsen og blitt et nytt menneske, startes det en kamp i dette mennesket mot den syndige naturen i det gamle mennesket. Det pågår en kamp om å tøyle den syndige naturen og bringe den til lydighet. Guds ords formanest er det som skal kjempe mot alle fristelser som kommer ifra det gamle menneskets syndige natur, som fremdeles er en aktiv størrelse i det nye mennesket.

Hvem er det som kjemper for og imot det nye mennesket?

Luther hevder at det pågår en kamp mellom Gud og Satan, om det nye menneskets vilje. Det er da kjødets naturlige mulighet for å stå i en relasjon til Satans vilje som er inngangsporten for onde ånder til å villedet mennesket vekk fra Guds vilje.

Det er først når Gud har gitt et menneske sin frølse at det startes en kamp om menneskets vilje. Luther sammenligner viljen med et trekkdyr. Når Gud er rytter av viljen kan den bli forandret til forskjellig fra når Satan er rytter. Menneskets naturlige vilje, uten frelsen, er helt og holdent tilpasset for å ha Satan som rytter.

Utnem mener at Satan vil ha det troende og kjempende mennesket tilbake under sitt maktvelde og sin vilje. Det gamle mennesket blir påvirket av Satan, og får dermed også hjelp i kampen til å holde fokus på å få gjennomslag for sine gjerninger. Satan hjelper det gamle mennesket i kampen mot det nye og Den Hellige Ånd, om å ta og beherske og lede Jeg-senteret i mennesket. Det nye menneskets vesen står i relasjon med Den Hellige Ånd om å prøve og beherske og lede menneskets jeg. Den makt som på et hvert tidspunkt dominerer Jeg-senteret i mennesket kan da få gjennomslag for sine gjerninger. Jeg-senteret kan bare bli behersket av en makt om gangen, aldri to.

Det troende mennesket formanes da til å leve i gjerninger som beskytter mot Satans mange angrep. Dermed formanes vi til bønn og bibellesning for å få tak i denne beskyttende rustningen som skal verne oss mot Satans angrep.

Både Luther og Utnem viser til at det pågår en strid mellom Gud og Satan om det nye mennesket. Gud og Satan strides om å få utført sin vilje i samvirke med mennesket. Det virker som både Luther og Utnem holder fram at det nye mennesket står i en relasjonen til både Gud og Satan. Utnem på sin side viser til at Gud og Satan kjemper om å beherske, det han kaller, menneskets Jeg-senter. Luther viser til at Gud og Satan kjemper og å bestige viljen i mennesket, som han ligner med et trekkdyr.

Er da Jeg-senteret og viljen som et trekkdyr et og samme mål for de stridene partene? Det kan virke slik at både Jeg-senteret og viljen som et trekkdyr innehar samme funksjon siden resultatet av å dominere det vil bli det samme. Resultatet blir at det nye mennesket vil gjøre det som den viljen som behersker Jeg-senteret eller viljen som et trekkdyr ønsker. Utnem presiserer at Jeg-senteret aldri kan bli behersket av Gud og Satan samtidig, det kan da ikke være to tilstede samtidig i Jeg-senteret.

For Luther sin del virker det som om både Gud og Satan alltid står i konflikt og at begge dermed er tilstede selv når Gud er rytteren av vilje til det nye mennesket. Ved å se på hva Luther og Utnem sier om gode gjerninger eller resultatet av det nye menneskets samvirke med Gud, vil dette muligens kunne avdekke mer av hvordan det nye mennesket er sammensatt.

Når Gud samvirker med det nye mennesket vil det da bli gjort fullkomne gode gjerninger? Luther mener at det kan forekomme onde gjerninger selv når Gud samvirker med mennesket. Mennesket blir da stående helt og fullt ansvarlig for de onde gjerninger som inntreffer, selv når mennesket har Den Hellige ånd i sitt hjerte som leder det. Når Gud virker gjennom den onde menneskenaturen kan også gode gjerninger bli gjort, fordi Gud selv er god. Dermed kan ikke Gud stå skyldig for onde gjerninger siden han ikke er ond. Luther viser til at mennesket er å ligner med et noe dårlig redskap som Gud tar i sin hånd og klarer til tross for redskapet å utføre gjerninger som er til sin ære. Det dårlige redskapet kan da medføre unødig skade som ikke er av det gode når det er i samvirke med Gud.

Utnem mener på sin side at det nye mennesket seirer ikke alltid over synden fordi det lever ikke alltid i Ånden. Dette fordi det også har det gamle mennesket å slite med. Dermed må det nye mennesket også si ofte, som Paulus: Det gode som jeg vil, gjør jeg ikke, og det onde som jeg ikke vil, det gjør jeg.

Både Luther og Utne viser at det forekommer onde gjerninger og synd etter at mennesket er blitt et nytt menneske.

Når vi ser på hvordan onde gjerninger eller synd kan bli gjort i det nye mennesket virker det som om det framkommer en forskjell i oppfatningen av hvordan det nye mennesket kan forstås mellom Luther og Utne. Det virker som for Utne at det er ikke alltid at det nye mennesket er tilstede eller lever i Ånden, noen som igjen vil medføre at det nye mennesket må kunne pendle mellom å være i det gamle mennesket eller være i Ånden. Da vil det være slik at når det nye mennesket er i Ånden gjøre det gode gjerninger og når det er i det gamle mennesket gjør det onde gjerninger. For Luther derimot er det nye mennesket alltid i Ånden og alltid i det gamle mennesket, slik han deler mennesket i det indre og ytre mennesket. Dermed virker det som om Utne sitt syn på det nye mennesket vil medføre at mennesket pendler mellom å være rettferdig og synder, men at det aldri er det samtidig slik Luther hevder. Dette vil lede til at for Utne vil det det nye mennesket framstille fullkomne gode gjerninger og eller likeledes onde gjerninger. For Luther vil det nye mennesket frambringe gjerninger som vil inneholde, i variert grad, både godt og ondt.

Hvilken betydning har det å gjøre gode gjerninger?

Luther viser til at det er ingen gode gjerninger eller gjerninger av noe slag som kan bli til tro. Dermed er det ingen gjerninger som kan gripe om Guds ord. Det er kun troen som kan vise Gud den rette ære. Da vil dette medføre at et menneske som utfører gode gjerninger ut fra et motiv om å tilegne seg frelsen ved dem, hindrer at troen kan gripe om frelsen fordi gjerningene og troen ikke kan arbeide sammen om å bære nåden fra Gud. Hvis det ytre mennesket gjør gode gjerninger uten at det blir styrt av et troende indre menneske utfører det ikke Guds vilje, fordi da er det bare det ytre mennesket som søker sitt eget og vil tjene verden. Og disse gode gjerningene faller da under syndens lov og er ikke gjort for søke det som gleder Gud, men det som gagnar en selv. Motivet for å gjøre gode gjerninger skal være det som er til glede for Gud og ikke hva man selv kan få ut av å gjøre dem. De skal bli gjort i uegennyttig kjærlighet full av tjenesteiver etter å gjøre Guds vilje. Det å utføre gode gjerninger med et motiv om egen vinning vil være det samme som å prøve å tjene seg opp til det evige liv, og utfallet av gjort gjerning blir ingen lønn. Gjør det nye mennesket gode gjerninger fordi det er etter Guds gode vilje at det skal utføre dem, da får det nye mennesket lønn som resultat av utført gjerning.

Utnem på sin side holder fram at vi oppfordres til å vandre i gode gjerninger for nesten, som disipler av Jesus. Det er når vi aktivt følger etter Jesus, ved å gå inn i de ferdiglagte gode gjerningene som er klargjort for oss til å gå inn i, at vi blir disipler der hans skikkelse vokser og kommer til syne for nesten. Dermed blir det viktig å la seg formane, når formaningene lyder, for å vokse i disippelskap til Jesus.

Når det troende mennesket viser kjærlighet igjennom godhet mot nesten, blir troen til vedkommende større. Guds kjærlighet vil da kunne gjøre det mulig for et troende menneske å gjøre gode gjerninger mot sine uvenner og fiender. Ved at det troende mennesket utfører gode gjerninger mot sine fiender, vil dette være stridende mot fornuften som bor i mennesket. Dette vil da være en viktig del av helliggjørelsen av mennesket.

Gode gjerninger er da både et ledd i helliggjørelsesprosessen og en veiåpner for evangeliet inn til nesten. Det å være en disippel av Jesus betyr å gjøre gode gjerninger

for vår neste. Å leve i Ånden betyr å følge opp formaningene og dermed gjøre godhet mot nesten.

KONKLUSJON

Det nye mennesket trenger å bli formanet fordi det har en stridig natur som motarbeider den frelsen det mottok i nåde. Det er Den Hellige Ånd som samvirker med det nye mennesket i helliggjøringsprosessen i kampen mot Satan og den syndige naturen i det nye mennesket.

Utnem sitt syn på det nye mennesket vil medføre at mennesket pendler mellom å være rettferdig og synder, men at det aldri er det samtidig slik Luther hevder. Dette vil lede til at for Utne vil det det nye mennesket framstille fullkomne gode gjerninger og eller likeledes onde gjerninger. For Luther vil det nye mennesket frambringe gjerninger som vil inneholde både godt og ondt i variert grad.

Det å la seg formane til å gjøre gode gjerninger vil være viktig for nesten som står som mottaker, men like viktig for det nye mennesket som utfører dem. Fordi det vil ha en betydning for det nye mennesket på dommens dag å ha utført gode gjerninger fordi gjerningene vil bekrefte troens ekthet. Luther og Utne hevder at troen og gjerninger hører uløselig sammen.

BIBLIOGRAFI

Alfsvåg, Knut. "God's fellow workers: The understanding of the relationship between the human and the divine in Maximus Confessor and Martin Luther", *Studia Theologica*, 2008, 175-193.

Alfsvåg, Knut. "Cusanus and Luther on human liberty", *Neue Zeitschrift für systematische Theologie und Religionswissenschaft* 54, 2012, 66-80.

Luther, Martin. "Verker i utvalg / Martin Luther: Om den kristne frihet". Lønning, Inge og Rasmussen, Tarald red. Bind II.. Oslo: Gyldendal, 1979.

Luther, Martin. "Verker i utvalg / Martin Luther: Om den trellbundne vilje". Hjelde, Sigurd. Lønning, Inge og Rasmussen, Tarald red. Bind IV.. Oslo: Gyldendal, 1981.

Utnem, Erling. "Der det nye livet lever". Oslo: Luther Forlag, 1997.